

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
BAŞTA MARMARA DENİZİ OLMAK ÜZERE
DENİZLERİMİZDEKİ MÜSİLAJ SORUNUNUN
SEBEPLERİNİN ARAŞTIRILARAK ALINMASI
GEREKEN
ÖNLEMLERİN BELİRLENMESİ AMACIYLA
KURULAN MECLİS ARAŞTIRMASI
KOMİSYONU
(10 / 4413, 4430, 4431, 4432, 4433, 4434, 4435, 4436, 4437, 4438)
TUTANAK DERGİSİ**

**3'üncü Toplantı
14 Temmuz 2021 Çarşamba**

(TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı tarafından hazırlanan bu Tutanak Dergisi'nde okunmuş bulunan her tür belge ile konuşmacılar tarafından ifade edilmiş ve tırnak içinde belirtilmiş alıntı sözler aslına uygun olarak yazılmıştır.)

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

Sayfa

II.- SUNUMLAR

1.- Tarım ve Orman Bakan Yardımcısı Akif Özkaldı'nın, müsilaajın nedenleri, yarattığı sıkıntılar ile Bakanlığın müsilaaj oluşumunu engelleyici projeleri ve eylem planları hakkında sunumu

III.- AÇIKLAMALAR

1.- İstanbul Milletvekili Hayrettin Nuhoğlu'nun, Komisyonun toplantı saatinin tehir edilmesini kınadığına ilişkin açıklaması

IV.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Komisyon Başkanı Mustafa Demir 'in, İstanbul Milletvekili Hayrettin Nuhoglu'nun yaptığı açıklamasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklaması

2.- Komisyon Başkanı Mustafa Demir 'in, Mersin Milletvekili Rıdvan Turan'ın Tarım ve Orman Bakan Yardımcısı Akif Özkaldı'nın sunumu dolayısıyla yaptığı konuşmasındaki Komisyonun çalışma yöntemiyle ilgili bazı ifadelerine ilişkin açıklaması

**BAŞTA MARMARA DENİZİ OLMAK ÜZERE DENİZLERİMİZDEKİ MÜSİLAJ
SORUNUNUN SEBEPLERİNİN ARAŞTIRILARAK ALINMASI GEREKEN ÖNLEMLERİN
BELİRLENMESİ AMACIYLA KURULAN MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONU
(10 / 4413, 4430, 4431, 4432, 4433, 4434, 4435, 4436, 4437, 4438)**

**3'üncü Toplantı
14 Temmuz 2021 Çarşamba**

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

TBMM Başta Marmara Denizi Olmak Üzere Denizlerimizdeki Müsilaj Sorununun Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu 11.05'te açılarak iki oturum yapıldı.

Tarım ve Orman Bakan Yardımcısı Akif Özkaldı tarafından, müsilajın nedenleri, yarattığı sıkıntılar ile Bakanlığın müsilaj oluşumunu engelleyici projeleri ve eylem planları hakkında sunum yapıldı.

İstanbul Milletvekili Hayrettin Nuhoğlu, Komisyonun toplantı saatinin tehir edilmesini kınadığına; Komisyon Başkanı Mustafa Demir,

İstanbul Milletvekili Hayrettin Nuhoğlu'nun yaptığı açıklamasındaki bazı ifadelerine,

Mersin Milletvekili Rıdvan Turan'ın Tarım ve Orman Bakan Yardımcısı Akif Özkaldı'nın sunumu dolayısıyla yaptığı konuşmasındaki Komisyonun çalışma yöntemiyle ilgili bazı ifadelerine,

İlişkin açıklama yaptı.

Komisyon gündeminde görüşülecek başka konu bulunmadığından 15.06'da toplantıya son verildi.

14 Temmuz 2021 Çarşamba

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 11.05

BAŞKAN: Mustafa DEMİR (İstanbul)

BAŞKAN VEKİLİ: Mustafa CANBEY (Balıkesir)

SÖZCÜ: Jülide İSKENDEROĞLU (Çanakkale)

KÂTİP: Ayşe Sibel ERSOY (Adana)

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Kıymetli arkadaşlar, Komisyonumuzun değerli üyeleri, değerli basın mensubu arkadaşlarımız; hepiniz hoş geldiniz.

Toplantı yeter sayımız vardır. Komisyonumuzun 3'üncü toplantısını açıyorum. (*)

Şimdi, Tarım ve Orman Bakanlığının sunumunu başlatmadan önce misafirlerimizi tanıtayım: Tarım ve Orman Bakan Yardımcımız Sayın Akif Özkaldı Bey, beraberindeki heyet: Bilal Dikmen, Su Yönetimi Genel Müdürümüz; Doçent Mahir Kanyılmaz, Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü Kaynak Yönetimi ve Balıkçılık Yapıları Daire Başkanı; Doktor Ali Kılıç Özbek, Tarım Reformu Genel Müdürlüğü Tarımsal Çevre ve Doğal Kaynakları Koruma Daire Başkanı; misafir katılımcımız Doçent Arzu Karahan, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Deniz Bilimleri Enstitüsü Deniz Biyolojisi ve Balıkçılığı Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi. Hepiniz hoş geldiniz.

Sayın Bakanım, söz sizde.

Buyurun.

II.- SUNUMLAR

1.- Tarım ve Orman Bakan Yardımcısı Akif Özkaldı'nın, müsilağın nedenleri, yarattığı sıkıntılar ile Bakanlığın müsilağ oluşumunu engelleyici projeleri ve eylem planları hakkında sunumu

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AKİF ÖZKALDI - Sayın Başkanım, değerli Komisyon üyeleri, saygıdeğer milletvekillerimiz; sizleri sevgiyle saygıyla selamlıyorum.

Bugün Tarım ve Orman Bakanlığı olarak Marmara Denizi'ndeki müsilağ sorunuyla alakalı sunumlarımızı yapmak üzere bir araya geldik. Şöyle Marmara Denizi'ne bir bakacak olursak; Karadeniz ve Akdeniz'le etkileşimleri var, öncelikle su yüzeyini dikkate aldığımızda Karadeniz ile Akdeniz arasında -ki ortasında da Marmara Denizi bir kapalı deniz olarak kalmakta- 55 santimlik bir su yüzeyi farkı var yani üst tabakalarda Karadeniz'den Akdeniz'e doğru bir su akıntısı, derinden de alttan da Akdeniz'den Karadeniz'e doğru bir akıntı söz konusudur. Tabii, burada Marmara Denizi'ndeki türlere baktığımızda 507 adet bitki türü, 36 deniz kuşu türü, 249 balık türümüz var, 2 sürüngen türü, 6 memeli türü, mercan resifleri olmak üzere toplamda 3 bin de “denizel tür” dediğimiz türlerden var. Yabancı türler açısından tür sayılarına baktığımızda, 2005 yılında Marmara Denizi'ndeki yabancı türler 2005 yılında 48 iken 2011'de 68'e, 2020'de 126'ya yükselmiş.

Müsilağın nedenlerine bir bakacak olursak, tabii ki başta su kirliliği etkili burada organik, endüstriyel, evsel atıklarla alakalı, bir miktar da tabii bizim Bakanlığımızın da sorumluluğu içerisinde bulunan -az miktarda da olsa- tarımsal kaynaklı kirlilikler azot, fosfor başta olmak üzere Sayın Başkanım, Diğer etkenler: “Fitoplanktonlar” dediğimiz canlılar, deniz yosunları; deniz hareketliliğinin

* Coronavirüs salgını sebebiyle toplantı salonundaki Başkanlık Divanı üyeleri, milletvekilleri, katılımcılar ve görevli personel maske takarak çalışmalara katılmaktadır.

azalması, hareket olunca bunların birbiriyle ayrışması söz konusu oluyor ve kümelenme olmuyor ve aynı zamanda son yıllarda yaşadığımız, dünyada ve ülkemizde artan sıcaklıklar. Bunlar müsilajın oluşmasında etkili olmakta. Müsilajın yüzde 94,8 ila yüzde 98,8'i su, limit değerın altında ağır metal, toksik olmayan bakteriler. Dünyadaki küresel ısınmaya bir bakacak olursak -daha sonrasında da ülkemize de bir geleceğiz çünkü sıcaklık, biraz önce söylediğim gibi, müsilajın oluşmasında önemli bir etken- denizlerde 1880-2012 yılları arasında ortalama on yıllık artışlara baktığımızda 0,05 derece; yüz otuz yılda 0,6 derece artış varken 1981-2018 yani son otuz yedi yıllık uydu verilerine baktığımızda sıcaklıklarda 0,09 derecelik -yaklaşık 2 kat- bir artış söz konusu. Mevcut koşullarda türlerin yüzde 20 ila 30'u yüksek risk altında bulunmakta. Sıcaklıklar 3,5 derece artarsa 2100 yılında türlerin yüzde 40 ila yüzde 70 arasında neslinin tehlike altında olacağı şu andan itibaren söylenebilir.

Ülkemize baktığımızda, Türkiye'deki küresel ısınma... Tabii ki ülkemiz genel ile kıyaslandığında Kuzey Kutbu, Karadeniz, Akdeniz en fazla sıcaklık artışı olan 3 bölge. Bunlar da ülkemizi maalesef olumsuz olarak etkilemekte. Denizlerde ısınmaya baktığımızda, Ege Denizi'nde 1972 yılından bu yana 1,61 derecelik bir artış olmuş. Akdeniz'de Sanayi Devrimi'nden bu yana 1,4 derecelik bir artış, Karadeniz'de son altmış yılda 2 derece, Marmara Denizi'nde -ki bizi en çok ilgilendiren- son zamanlarda 2,5 derecelik bir artış söz konusu olmuş. 1999-2021 yıllarını kıyasladığımızda, Akdeniz'de istilacı yabancı tür sayısı 600'ün üzerinde, Marmara'da Akdenizleşmesi yüzde 17'nin üzerinde, Karadeniz'in Akdenizleşmesi de yüzde 2,4'ün üzerinde olarak söylenebilir.

Tabii, Marmara Denizi'nin etrafındaki 7 il, 2 havzadan bahsediyoruz. Bu 7 ilimiz Balıkesir, Bursa, Çanakkale, Kocaeli, İstanbul, Tekirdağ ve Yalova illerimiz; havzalarımız da Marmara ve Susurluk havzaları. Bu bölgeye baktığımızda, Türkiye'nin tarım arazileri içerisindeki payı yüzde 6,7. Gayrisafi Yurt içi Hasıla içerisindeki payı da yüzde 9,1 olarak yer almakta. Marmara Bölgemizdeki bu 7 ilin hem bitkisel hem hayvancılık bakımından üretim verilerine baktığınızda; tarla bitkileri, sebze, meyve toplamında 21,5 milyar TL'lik yıllık bir üretimi var. Hayvansal üretimimize baktığımızda bu bölgede, yumurta üretimi, tavuk eti üretimi, süt üretimi, et üretimi... Bunların rakamları burada var, sunumlarımızda da var; tek tek saymak istemiyorum, toplamı vereyim: 6,23 milyar TL'lik de bir hayvansal üretim verimiz var. Bu 7 ilimizdeki hayvansal üretim verilerine baktığımızda, küçükbaş varlığı içerisindeki payı Türkiye'deki yüzde 1,7; büyükbaşta payı yüzde 2,3; kanatlı varlığı açısından yüzde 8,3; tüm hayvansal üretim değeri içerisindeki payı da yüzde 3'tür.

Tabii ki gübre kullanımı çok önemli bu müsilajın oluşumunda. Bu verilere bakacak olursak, diğer dünya verileriyle ülkemizi kıyaslayacak olursak, Marmara kıyı illerinde 131 kilogram, hektar başına, Türkiye ortalaması 110 yani Marmara bir miktar üzerinde diyebiliriz. Dünya ortalaması 135. Avrupa Birliği ülkelerine baktığımızda bu rakam bir miktar daha fazla, 160 kilogram hektar başına. Brezilya'da 267, Hindistan'da 162'dir. Bu verilerimiz uluslararası verilerdir, FAO'dan alınmıştır. 2018 verilerini içermektedir.

Tabii, bu bölgede organik, organomineral gübre kullanımı çok önemli. Son zamanlarda Bakanlık olarak üzerinde durduğumuz, yoğunlukta çalıştığımız konulardan bir tanesi. 2019 yılında bu açıdan 232.680 ton kullanılmışken bu rakam 2020 yılında 390.946 tona çıkmış. Tabii, bu konuda Bakanlık olarak bizim dekar başına 2020 yılında, geçen sene 10 TL bir desteklememiz oldu. Bu sene bunu 2'ye katladık Sayın Başkanım, değerli Komisyon üyeleri; 2021 yılının yani bu yılın ilk altı aylık verilerine baktığımızda 315.654 ton kullanıldığı elimizde veri olarak var. Öngörümüzde toplamında 600 bin tonun üzerine çıkması bekleniyor.

Bakanlığımızın müsilaj oluşumunu engelleyici projelerine, çalışmalarına bakacak olursak başta tabii bir nitrat direktifi var. Tarımsal kaynaklı nitratin suda neden olduğu kirlenmenin tespit edilmesi, azaltılmasına yönelik yönetmeliğimiz var. Bu yönetmeliğin temel hükümleri, neler var içerisinde? Kirlenmiş ya da kirlenme tehdidi altındaki suların belirlenmesi. Nitrata hassas bölgelerin tespiti. İyi tarım uygulamaları kodunun hazırlanması. Tarımsal eylem planlarının oluşturulması. İzleme ağı ve raporlama sistemlerinin kurulması şeklinde.

Marmara deniz havzası nitrat kirliliği izleme çalışmaları kapsamında tabii ki burada 3.888 yerleşim yerinden bahsediyoruz toplamda. 225.677 hayvan işletmesi var bu bölgede. 94 bin ton yılda azot yükü söz konusu.

2 havzadan bahsetmiştik Marmara havzası ve Susurluk havzası. Bu havzalarda 222 yer üstü ve 99 yer altı suyu olmak üzere toplamda 321 istasyondan oluşan bir izleme ağıımız var. Bu istasyonlardan biz sürekli yer altı ve yer üstü su kalitelerini izliyoruz. Bu izleme alanı sonuçlarına göre ülke genelinde TÜBİTAK MAM'la nitrata hassas bölgeler Marmara ve Susurluk havzasında belirlendi. Avrupa Birliği uyum ve ülkemiz mevzuatlarına göre yer altı suyu kaynaklarında nitrat sınır değeri 50 miligram/litre, yer üstü sularında da 25 miligram/litre olarak esas alınmıştır. Bu her 2 havzada dört yıllık ortalamalara göre 10 adet yer altı suyu yüzde 10, 29 adet yer üstü suyu istasyonunda yüzde 13 değerinde, sınır değerinin altında, üzerinde nitrat değeri belirlenmiş, yaklaşık yüzde 10 civarında bir sınır değeri üzerinde söz konusu.

Su kaynaklarının tabii, nitrata hassas bölgelerde uygulanan önlemler nelerdir Bakanlık olarak onlara baktığımızda; nitrat kirliliğine karşı korunması amacıyla tarımsal faaliyetlerden çiftçiler tarafından alınması gereken tedbirleri içeren bir çerçeve dokümanımız var. Dolayısıyla nitrat eylem planları kapsamında; kirlilik yönetimi, nitrat eylem planları kapsamında gübreleme, tarımsal sulama, arazi yönetimi konusunda desteklerimiz var. Gübreleme açısından hayvan gübresi kullanımına yönelik tedbirler, hayvancılık işletmelerinde sızdırmaz nitelikte ve uygun kapasitede en az altı aylık gübre deposu kullanımı konusunda desteklerimiz var, bunların detaylarını biraz sonra vereceğim.

Tarımsal sulama başta damlama, yağmurlama olmak üzere daha az su kullanımıyla suyla birlikte kirliliğin daha aşağılara gitmesini önlemek için sadece bitkinin su ihtiyacını karşılamak amacıyla hem de suyu etkin kullanmak amacıyla artık basınçlı sulama sistemlerinin kullanılmasını son zamanlarda biliyorsunuz Bakanlık olarak destekliyoruz.

Sertifikasyonun sulama sistemiyle gübre uygulama desteklenmesi, gübreleme sistemlerinde desteklemesini yapıyoruz.

Arazi yönetimi bakımından koruyucu toprak işleme yani malçlama, toprak işlemesiz tarım son zamanlarda destek verdiğimiz önemli konulardan bir tanesi. Erozyon önleyici tedbirler var. Ekim nöbeti, münavebe uygulaması da uyguladığımız önlemler arasında yer almaktadır.

Nitrat eylemleri tarımsal desteklerinden biraz bahsedeyim. Kırsal kalkınma projeleri kapsamında gübre deposu yapımı ve uygulama ekipmanlarında yüzde 50 hibe desteği veriyoruz. İyi Tarım Uygulamaları Tebliği'nde yer alan 2021 yılında yapılan değişiklik 22 baş ve üzeri hayvancılık işletmelerine gübre deposu yapma zorunluluğu getirdik. Marmara Denizi havzasında toplam 220 bin hayvancılık işletmesinin yüzde 13'üne gübre deposu yapımı için hibe desteği verilmiştir.

Yine, biraz önce biraz bahsetmiştim, nitrat kirliliğini önlemede modern sulamalar için bu bahsettiğim 7 ilde toplam 53 projeye 128.558 dekada araziye sulamak için modern sulama sistemlerini geçmişten olduğu gibi bugünlerde de yüzde 50 hibe desteğiyle vermeye devam ediyoruz.

Organik tarım ve iyi tarım uygulamalarından bahsetmiştim. Organik tarımda 70.258 dekada 26.381 ton yıllık bir desteğimiz var. İyi tarım uygulamalarında 256.800 dekar alanda iyi tarım uygulamalarına desteğimiz var. Yürütülen projeler İyi Tarım Uygulamalarının Yaygınlaştırılması ve Kontrolü Projesi, ayrıca Organik Tarımın Yaygınlaştırılması ve Kontrolü Projesi, şu anda bu projeleri yürütüyoruz. Bundan sonra da planladığımız, Marmara Bölgesi'nde çevreye uyumlu bitkisel üretim faaliyetlerinin geliştirilmesi projesi var, bu da önümüzdeki günlerde başlayacağımız önemli bir proje. Tabii, müsilajın oluşumuna olumlu katkısı olan yani giderici bir katkısı olan midye yetiştiriciliğini destekliyoruz. Marmara Bölgesi'nde -biliyorsunuz- midyeler müsilajı filtre ederek beslenen midye yetiştiriciliği 9 adet tesiste, 35 tesisin yatırımı süreci hâlen devam ediyor. Marmara Denizi'ndeki balık yetiştiriciliğine biliyorsunuz izin verilmiyor.

Hayvan gübresi açısından kirliliğe baktığımızda; tavuk gübresi 1,1 milyon ton, hayvan gübresi 1,24 milyon ton, biyogaz kapasitesi de -5 adet- 1,7 milyon tondan oluşuyor. Balıkesir'de 3 adet, Bursa'da 1, Tekirdağ'da 1 olmak üzere bu illerimizde hayvan gübresinin yüzde 72,3'ü bu biyogaz tesisleri marifetiyle enerjiye dönüşüyor. Dolayısıyla, hayvan gübresinden kirlenmeye karşı da yüzde 72,3'lük bir önleme söz konusu.

Sayın Başkanım, değerli üyeler; bütün bu yaptığımız çalışmaları kısaca bir değerlendirecek olursak, Marmara Denizi'ne gelen yüklerin dağılımına bir bakacak olursak; Marmara'ya gelen yükler sadece bu bahsettiğimiz etrafındaki 2 havza ve 7 ilden değil, Tuna Nehri ve Karadeniz'den de yaklaşık yarısı gelmekte bunu baştan söylememizde fayda var. Gelen yüklere yayılı olarak baktığımızda, yüzde 16,9'u Karadeniz'den, yüzde 20,7'si de Marmara kaynaklı; toplamda yüzde 37,6'sı yayılı yük. Tabii ki bunun tamamı Marmara'yı direkt etkilemiyor. Biraz sonra bahsedeceğim, birtakım işlemlerden ve önlemlerden geçtikten sonra Marmara'yı direkt etkiliyor. Noktasal yüklere baktığımızda, Karadeniz yüzde 28,1, Marmara'nın kendi havzasından, etrafındaki illerden yüzde 34,3 olmak üzere toplamda noktasal yüzde 62,4 bir etkileşim var. Marmara Denizi'ne gelen azot ve fosfor tabii ki müsilajın oluşumunda etkili, fosfor öncelikli olmak üzere. Sadece Marmara ve Susurluk havzası baz alındığında yani dediğim gibi diğer Tuna ve Karadeniz'den gelen etkileri göz ardı ettiğimizde, sadece Marmara'yı etkileyen 2 havzayı ve 7 ili göz önüne aldığımızdaki hangi kaynaklar bunda etkili ona bir baktığımızda bu tablo çok önemli Sayın Başkanım.

Burada bizim Bakanlığımız olarak bitkisel üretim ve hayvancılık üretiminden kaynaklı kirlilikten bahsedeceğiz. Yayılı yük yüzde 21 demiştik daha önce. Türkiye kaynaklı yayılı yük yani dışarıdan gelen etkileri yüzde 55 Türkiye kaynaklı olarak düşündüğümüzde yani bu yüzde 21'in yüzde 55'ini aldığımızda yüzde 11,55'lik bir kaynak yükü var. Bu da biraz önce bahsettiğim bitkisel üretim yükleri iyi tarım uygulamalarıyla tolere edildiğinde, azaltıldığında bunu hesap olarak da yüzde 50 azaltığımızı farz ediyoruz. Bu yüzde 11,55 yüzde 50 azalmayla yüzde 5,77'ye düşüyor. Yani, bitkisel üretim kaynaklı kirliliğin Marmara Denizi'ne yüzde 5,77 oranında etkisi var demektir yük olarak. Hayvansal üretimde de yayılı yük yüzde 16,6, bunun Türkiye kaynaklı yüzde 55 olduğu düşünüldüğünde bu rakam yüzde 9,13'e düşüyor. Tabii ki, hayvansal üretim yüklerinden biraz önce bahsetmiştim, biyogaz tesislerinde yüzde 72,3'ü değerlendiriliyor, bu rakamlar elimizde var. Bunu göz önüne aldığımızda, geriye kalan yüzde 27,7'yi baz aldığımızda bu oran yüzde 2,5'e düşüyor. 5,77 bitkisel üretimden 2,53 de hayvansal üretimden toplamda yüzde 8,30 Marmara Denizi'nde Türkiye kaynaklı tarımsal yükten bahsedebiliriz.

Sayın Başkanım, malumunuz olduğu üzere, Marmara Denizi Koruma Eylem Planı Koordinasyon Kurulu Sayın Cumhurbaşkanımızın kararnamesiyle kuruldu. Burada ilgili bakanlıklar, başta Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bu işin koordinasyonunu yürütüyor. Bakanlığımızda bizzat ben bu koordinasyon içerisindeki üyelerden birisiyim.

Bakanlığımıza düşen birçok eylemden 6 eylem görev olarak bize verildi, sorumluluğumuzda; bunlar nedir? Eylem 14 içerisinde -biraz önce bahsetmiş olduğum- iyi tarım ve organik tarım uygulamaları, basınçlı ve damlama sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması var; bu, şu anda devamede geliyor zaten, alansal olarak da bunu artıracacağız; bu, artık daha çok önem kazandı.

Eylem 15 içerisinde, Marmara Denizi'yle ilişkili havzalarda dere yataklarına yapay sulak alanlar, tampon bölgeler oluşturulması görevi bize verildi. Bu, tabii, uzun süreçli, uzun soluklu bir çalışma, bununla ilgili etüt çalışmalarını arkadaşlarımız devam ettiriyor. Bir diğer önlemimiz zeytin karasuyu ve peyniraltı suyu kaynaklı kirliliğin önlenmesi için atık su azaltımını gerçekleştirecek teknolojik dönüşümler görev olarak bize verildi. Çevre ve Şehircilik Bakanlığının (2015/10) sayılı Genelgesi var, burada üç fazlı sistemden iki fazlı sisteme geçiliyor. Bizim de Bakanlık olarak -Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (TAGEM) olarak- teknoloji çalışmalarımız devam ediyor, biz de bu iki bazlı sisteme geçeceğiz.

Bir diğer eylem planımız içerisindeki verilen görev, "Marmara Denizi'ndeki tüm hayalet ağlar bir yıl içerisinde temizlensin." denildi, bu çalışmalara başladık, arkadaşlara verdiğimiz talimat gereği inşallah bunu bir yıl içerisinde tamamlayacağız, şu anda faaliyetlerimiz devam ediyor.

Bir diğer görevimiz, balıkçılık faaliyetlerinin ekosistem temelli yapılmasını sağlayacak koruma alanları geliştirilmesi. Mevcut olanlara ilave koruma bölgeleri eklenecek, bu da yine Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile bizim Bakanlığımız arasında yapılacak ortak bir çalışma neticesinde belirlenecek.

Son olarak bir eylemimiz daha var: Müsilaj nedeniyle zarar gören balıkçılara ekonomik destek sağlanması, bu konu da zaten gündemimizde. Bu sunumu hazırlarken "İmzada." diye not almıştık, yeni aldığımız bilgi doğrultusunda bu da imzalanmış. Böylece, balıkçılarımıza -bu konuda mağdur olmuş, zarar görmüş balıkçılarımıza- 4,2 milyon TL'lik bir ödeme de yapılmıştır diyebiliriz.

Bu eylemlerimizi biraz detaylı verecek olursak, iyi tarım, organik tarım uygulamaları ile basınçlı damlama sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması konusunda neler yapıyoruz? Bu maksatla, 2021 yılında Marmara ve Susurluk havzalarında, bu bahsettiğim yedi ilimizde 53 projede 128.558 dekar arazide sulama yapacağız. Modern sulama sistemlerine yüzde 50 hibe veriyoruz, biraz önce de zaten bahsetmiştim. Marmara Denizi'yle ilişkili havzalarda dere yataklarına yapay sulak alandan bahsetmiştik, etüt çalışmalarımızın devam ettiğinden; şekilde de buna bir örnek verilmiş, bu bölgede başta Bursa ili içerisinde bir alan belirlendi şu anda, diğer alanlarda da belirleme çalışmalarımız devam etmektedir.

Zeytin karasuyundan bahsetmiştim, peyniraltı suyu... Bu, çalışmalar dâhilinde Türkiye'de 2021 yılı itibarıyla karasu tesislerinin yüzde 60'ı iki fazlı üretim sistemine zaten dönüştürülmüş yani biz, üçten ikiye geçeceğiz ama mevcut hâliyle yüzde 60'ını zaten yapmışız, diğer alanlarda da çalışmalarımız devam etmekte. Zeytin karasuyunun direkt toprağa uygulanması ve bioenerji üretimine ilişkin çalışmalar yürütülmekte. Çevre dostu zeytinyağı üretim teknolojileri, eğitimleri uygulama olarak verilmektedir. Fonksiyonel peyniraltı suyu içeceği geliştirilmesi projesi yine TAGEM ve İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü ortaklığıyla yürütülmektedir.

Bir diğer eylemden bahsetmiştim hayalet ağlarla ilgili. Şimdiye kadar 10 bin futbol sahası kadar alanda hayalet ağ olarak 8.500 sepet çıkarıldı. MEDEP kapsamında Marmara Denizi'ndeki hayalet ağların yerleri belirlendi yani bundan sonraki yerler de belirli; ilk faaliyet için Balıkesir iline ödenek aktarılmıştır.

Balıkçılık faaliyetlerinin ekosistem temelli yapılmasını sağlayacak koruma alanlarının geliştirilmesinden bahsetmiştim; bu, şekilde de görülüyor. Marmara Denizi'nde trolle avlanmak artık yasak. Işıklı avcılık kesinlikle yasaktır. Üreme ve beslenme bölgelerinde avcılık kısıtlamaları uygulanmakta olup kısıtlanan alanlar artırılacak. Bu da dediğim gibi Çevre ve Şehircilik Bakanlığıyla birlikte yürüttüğümüz bir çalışma. 14 Temmuzda, yani bugün Marmara Denizi'ne midye ve balık, kalkan ve levrek bırakılacak. Bu çalışmayı da bu bırakma işini de Sayın Bakanımız ve Sayın Çevre ve Şehircilik Bakanımız bugün inşallah İstanbul'da yapacaklar Marmara Denizi'nde.

Müsilaj nedeniyle zarar gören balıkçılara ödeme yapıldığından bahsetmiştim, tekrar etmeyeyim, bugün itibarıyla yapılmıştır.

Ben arz ediyorum Sayın Başkanım.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Peki, teşekkür ederim Sayın Bakanım.

Şimdi, Komisyon üyesi arkadaşlarımıza sözü vereceğim.

Evet, İzmir Milletvekilimiz Sayın Hasan Kalyoncu Bey.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Sayın Bakanım, teşekkür ediyorum.

Şimdi, sunumunuz güzel hatta bu sorularımdan biri de -siz sonuna doğru değindiniz- iyi tarım uygulamaları ve bölgedeki yapılan çalışmaları soracaktım, bunları net olarak anlattınız. Yayılı kaynaklardan gelen kirlilik yükünün Marmara'yı etkilediğini söylediniz fakat benim size sormam gereken bir soru var. Bu müsilajın sebebi ne? Dün de öğrenemedik bunu bugün de inatla söylemiyorsunuz.

İLYAS ŞEKER (Kocaeli) – Bu gidişle de öğrenemeyeceğiz.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Bu gidişle de öğrenemeyeceğiz de bizim Komisyonun da kuruluş amacı, sebeplerini öğrenmek ve önlem almak.

Şimdi, ilk başta verdiğiniz şeyler önemli. Bu, 507 bitki türü; 36 deniz kuşu; 246 balık, sürüngen vesair ve burada yüzde 24 de istilacı tür var verdiğiniz tabloda. Şimdi, burada, müsilajın nedenleri arasında verdiğiniz “3 tane fitoplankton, işte, su sıcaklığının yükselmesi, deniz hareketliliğinin azalması, azot-fosfor.” diyorsunuz. Ben şunu biliyorum: Aslında, sizin elinizde bilgiler var, bilgiler var da bizle de paylaşın.

Şimdi, Marmara Denizi'nde Su Yönetimi Genel Müdürlüğünün yapmış olduğu çalışmalar var. Ne zamandan beri yapılıyor? 2013'te mi, 2014'te mi başladı, özellikle Su Yönetimi Genel Müdürlüğünün denizdeki çalışmaları? Bu çalışmalar var, sizin elinizde fizikokimyasal değerler de var Marmara'yla ilgili. Yani, bu, müsilaj oluşmadan önce Marmara Denizi'nin fizikokimyasal değerleri elimizde var. Müsilaj oluştuğu dönemde bu çalışmayı yaptınız mı? Yani orada gene fizikokimyasal ölçümler yapıldı mı ve müsilajdan sonra fizikokimyasal ölçümler gene yapıldı mı? Eğer bunlar elinizde varsa burada hangi değerlerin arttığını ve nasıl sebebiyet verdiğini, nelere sebebiyet verdiğini biliyor olmamız gerekiyor. Yani, öncesi, oluşum sırası ve sonrasındaki fizikokimyasal sonuçlar birbirleriyle karşılaştığı zaman orada pik yapan, çıkış yapan maddeyi görmek çok basit bir şey.

Bir de burada verdiğiniz organizmalar. Bunlar arasında istilacı tür var mı? Yoksa Marmara'nın yerel türleri mi bunlar? Bunların artışı müsilaja sebebiyet verdi, onu söylediniz, evet, burada da olabilir fakat işte, bu müsilaja neyin artışı... Sebep? Bu organizmaların çoğalmasını ne tetikledi, ne etkiledi? Ben bunu Komisyon kurulurken de söyledim. Ben araştırma yapmadan bölgede tahminin azot değerlerinde bir değişim olduğuna yönelik fakat dün ODTÜ'nün verilerini burada, sunumda gösterdiler. Nitrat ve nitriti gösterdiler. Toplam azot ve toplam fosfor değerlerini vermediler. Nitrit ve nitrat değerleri ortalama değerlerde son otuz yılda hiçbir şey değişmedi.” diyor. Eğer öyleyse o zaman

bu müsilaja başka bir şey etki etti. şimdi, bütün açıklamalarda “Azot ve fosforun artışı sebep oldu.” diye söyleniyor ama verilen değerlere baktığınız zaman “Nitrit ve nitratın otuz yıldıki ortalama değerleri hiç değişmedi.” diyor; bu da olabilir, aslında bunun olabilirne ihtimali var. O dönemde azot ve fosfor miktarı bir anda yükselmiştir, ortalamaya girdiğinde ortalama değerler aynı da çıkabilir, birbirine yakın da çıkabilir ama bu organizmaların bu kadar aşırı çoğalmasının bir sebebi olması lazım. Ya bunları baskılayıcı türler ortamdan yok oldu, rekabet azalınca bunlar bulduğu ortamda azot ve fosforda hiçbir değişim olmadan geliştiler veya azot, fosfor bunların artışını sağladı ya da başka bir etken var. Yani sadece suyun hareketsizliği de bunu sıcaklığın etkisiyle yapabilir ama bunu ortaya koymamız lazım yani ne olduğunu, bunu neyin tetiklediğini bizim ortaya koymamız lazım ki üzerinde önlem alabilelim.

şimdi, sizin çalışmalarınızda, özellikle Su Yönetimi Genel Müdürlüğünün çalışmalarında var, biliyorum. Karadeniz’e dökülen sularımızın kirlilik durumları belli, biliyoruz yani şu anda veri olarak var, Marmara’ya dökülen suların da kirlilik durumları var -doğal sulardan bahsediyorum- bunun haricinde, zaten oradaki arıtma tesislerinden çıkan suların arıtılıp arıtılmadığı, ne kadar arıtıldığı vesaire var elimizde. Bir de yine, çalışmalarınızda bu derin deniz deşarjının nasıl etkilediğine dair bir veri var mı Bakanlıkta, onu tam bilmiyorum.

şimdi, kimyasal analizler önemli, bunu ben -demin de söylediğim gibi- Komisyon kurulurken konuşmamda söyledim. Kimyasal analizlerde öncesi, oluşum esnası ve sonrası değerlerimiz varsa onun haricinde, oradaki fitoplanktonik organizmaların değişimlerine dair... Mesela, müsilaj oluşumundan önceki fitoplankton çeşitliliği ne, sonrasındaki çeşitlilik ne? Bir de bu müsilajın su kimyası üzerinde etkisi var mı, yok mu, neyi değiştirdi yani müsilaj oluştuktan sonra Marmara’daki su kimyasında nasıl değişimler oldu, nelere etki etti? Bunların araştırılması lazım, bunlar da analiz sonuçlarıyla ortaya çıkacak şeyler.

şimdi, iyi tarım uygulamalarında bölgede kullanılan ilaç ve gübrenin de denetlenmesi gerekiyor. Yani alanlarda kullanılacak gübreleme ve ilaçlama miktarı belli, bu sulama sistemlerini -damla sulama vesaire- kontrol altına aldığınız zaman zaten kullanılacak ilaç ve gübrenin de sınırlandırılması ve tespiti çok kolay; kayıt altına alabilirsiniz, bölgedeki bütün hepsini kayıt altına alabilirsiniz. Zaten bu konudaki çalışmalarınızı da anlattınız.

Bir soru da: İstilacı türlerin Marmara’daki durumu ne? Yani bugün müsilaja sebebiyet veren organizmalar var da bu istilacı mikroorganizmalar özellikle, var mı, bunlar tespit edildi mi ve bunların bu bölgede nasıl etki edeceği üzerine bilimsel çalışmalar var mı?

Bir de mercan resiflerinde su sıcaklığının artışı Marmara’ya nasıl etki edecek? Çünkü mercanlar hassas, özellikle sıcaklık değişimlerine hassas. Bölgedeki mercan resiflerinin, mercanların sıcaklıktan nasıl etkileneceği konusunda da bir çalışmanız varsa bizimle paylaşırsanız teşekkür ediyorum.

şimdilik sorularım bu kadar.

Çok teřekkrlەر.

BAşKAN MUSTAFA DEMİR – Hasan Bey, biz teşekkür ediyoruz.

şimdi, Sayın Bakanım soruları alıyoruz, sonra da siz cevaplıyorsunuz.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AKİF ÖZKALDI – Tamam.

BAşKAN MUSTAFA DEMİR – Adana Milletvekilimiz Sayın Müzeyyen şevkin.

MÜZEYYEN şEVKİN (Adana) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sunumunuz için teşekkür ediyorum.

Tarım ve Orman Bakanlığı, tabii, temelde ülkemizde tarım, orman, gıda, hayvan, su kaynaklarının tespiti, tescili, korunması, geliştirilmesi, kullanımı, gıda ve su güvenliğinin sağlanması ile kuraklık ve çölleşmeyle mücadele ve millî parkların belirlenmesi gibi pek çok alanda faaliyet gösteriyor. Bu açıdan bakıldığında, özellikle tarım ürünleri, üretim alanları, meralar, orman alanlarının korunması, geliştirilmesi ve nehir, su havzalarının belirlenmesi, korunması, geliştirilmesi, tahsisi gibi birçok faaliyet sizin alanınız içerisine girmekte ancak hani on dokuz yıldır, yani Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarında bir eylem planından bahsettiniz bize; Çevre ve Şehircilik Bakanlığının işte bir acil eylem planından bahsedildi.

Hani on dokuz yıldır neden bu Marmara Denizi bu kadar isyan etmeden -yani artık “astımlı bir çocuk” diye ifade ediliyor birtakım bilim insanları tarafından- hani bugüne kadar bu önlemler neden alınmadı? Buna dair niçin yani bu acil eylem planı dediğimiz şey on dokuz yıldır neden aciliyet göstermedi? Bir bunu sormak isterim Sayın Bakanım.

Ondan sonra, yine bizim yapacağımız çalışmalar içerisinde Tarım ve Orman Bakanlığının özellikle bazı birimleriyle doğrudan ilintili, dolayısıyla 25 nehir havzası var Türkiye’de biliyorsunuz; bu 25 nehir havzası içerisinde gerçekten bu havzaların iyi yönetildiğini düşünüyor musunuz? Ve günümüzde bazı nehir havzalarının artık geri dönülemez bir şekilde kirletildiği... Örneğin, Ergene, Asi SOS veriyor, dün gördük üzerinde o bitki yığınlarını. Yine, benzer şekilde, hızla, Küçük Menderes ve Büyük Menderes havzaları, Sakarya, Porsuk, Kızılırmak havzaları hızla tüketilmeye devam ediyor. Bakanlığınız bu yüzey ve yer altı sularının korunmasına ilişkin, su kirliliğinin önlenmesine ilişkin ne tür bir düzenleme yapıyor? Kontrol sisteminin oluşturulması konusunda kaç noktada yüzey ve yer altı suyu izlemesi yapıyorsunuz? Bu izleme sonuçları günlük olarak on-line şekilde neden halkla paylaşılmıyor, halkın ne içtiğinden neden haberi olmuyor? Eğer bu havzaları iyi yönetiyorsak sayıları 500 bin ila 1 milyonu bulan kaçak yer altı su kuyuları var, hani bunu nasıl açıklıyorsunuz, yani iyi bir su yönetiminde böyle bir şeyin olması doğru mudur?

Yine, Konya gibi bazı bölgelerimizde aşırı yer altı suyu kullanımından kaynaklı 50-60 metreye varan yer altı suyunun alt düşümleri olduğu ve bunun neden olduğu tasmanlar ve obruklara, sürekli televizyonlarda, günümüzde, güncel olarak bunlara rastlıyoruz; bunların önlenmesi konusunda ne tür çalışmalar yapıyorsunuz?

Yine, Marmara havzasında kaç noktada yüzey izleme istasyonu kurulmuştur? Bunu öğrenmek isterim. Mesela, Devlet Su İşleri ya da Su Yönetimi Genel Müdürlüğünün web sayfasına girdiğimizde biz bu verileri neden göremiyoruz? Bu verileri izleyebilmemiz gerekir. Halktan gizlenen bir şey mi var? Niçin bu açık değil ve şeffaf değil?

Yine, Marmara Bölgesinde tarımsal gübrelemeden kaynaklı -siz de ifade ettiniz- yüzey ve yer altı sularında kirlenme var. Varsa bunlar hangi bölgelerde görülüyor ve bu tarımsal faaliyetlerden kaynaklı azot ve fosforun ne kadar Marmara Denizi’ne boşalıyor? Buna ilişkin bir projeniz var mı? Yılda kaç ton suni gübre kullanılıyor ve bunun ne kadarı devlet destekli? Yani devlet desteği verilmesi, biliyorsunuz, o suni gübrenin kullanılmasını teşvik eder.

Yine, suni gübre ve ilaçlamadan dolayı yer altı suyu ve yüzey kirliliğinin etkileri nedir, Marmara’ya ne tür etkiler yaratmıştır? Bunu önlemek için ne tür tedbirler alıyorsunuz? Deniz ve kıyı sularımızın gerçek zamanlı izleme ve kontrolü yapılmakta mı? Yine, kıyı ve deniz sularımızda kirlilik ne oranda? Hangi bölgelerde yoğunlaşmalar söz konusu? Marmara’da bununla, kıyılarla ilgili durum nedir? Temel kirleticilerin kaynağı nedir? Bunu sormak istiyorum.

Yine, belediyeler tarafından, belediyelerin de sorumluluk alanında olan biyolojik ve kimyasal arıtma yapılmadan derin deniz deşarjıyla verilen atık suların deniz ve kıyı sularımız ile bu suların içinde barındırdığı biyoçeşitlilik açısından kısa, orta, uzun dönem izleme kontrolleri var mı, varsa buna ilişkin bilgi verebilir misiniz?

Değerli Bakanım, Ulaştırma Bakanımız dedi ki: “Kanal İstanbul açıldığı zaman Karadeniz’in o muhteşem temiz suları Marmara’yı besleyecek ve temizleyecek.” Siz az önce ifade ettiniz, Tuna ve Karadeniz kirli ve neredeyse yüzde 50 oranında Marmara’yı kirletiyor demek ki. Dün bir konuda geçti, Sayın Ulaştırma Bakanı bilimsel veriye dayandırdı. Hani, burada, Kanal İstanbul’a da atıfta bulunmadan geçmek istemiyorum; ısrarla ve inatla yapılması düşünülen “beton İstanbul projesinin” Marmara havzasında yer altı ve yüzey suları ve deniz ekosistemi üzerinde etkileri var mı, varsa sizin bu konudaki düşünceleriniz nelerdir, bu etkileri nasıl bertaraf edeceksiniz? Bunu merak ediyorum.

Evet, mesela Kaz Dağları... Hani, burada, sadece Marmara Denizi değil, başlığımız Marmara Denizi Olmak Üzere Denizlerimizdeki Müsilaj Sorununun Sebeplerinin Araştırılması, tüm denizlerimizde. Dolayısıyla 192’ye yakın baraj ve göletimiz, maalesef çok sayıda maden atık barajının aksları doğrudan aktif faylar üzerinde oturuyor ve olası bir depremde bunların oluşturacağı hasar sonucu oradaki atık havuzlarında oluşacak hasar doğrudan yer altı ve yer üstü sularına karışacak. Dolayısıyla bu karışan kimyasalların yaratacağı çevre felaketleri hakkında bilginiz var mı, varsa bununla ilgili ne tür tedbirler alıyorsunuz?

Yine, Çanakkale’de kömür işletmelerinden kaynaklanan asit maden drenajı Çan ve Biga vasıtasıyla doğrudan Marmara Denizi’ne ulaşıyor. Biga Çayı’nda sıklıkla yaşanan balık ölümlerinin temel nedenlerinden biri asit maden drenajından kaynaklı kirleticiler olmasına rağmen bu konuda bugüne kadar herhangi bir tedbir alındı mı?

Yine, Marmara Bölgesi’nde 25 milyona yakın nüfus yaşıyor, bu insanların ihtiyaçlarının karşılanması konusunda bugüne kadar ilan edilen millî parklar, korunan alan sayısı, kapladığı alanlar hakkında bilgi verebilir misiniz, bunu artırmakla ilgili Bakanlığınızın bir çalışması var mı?

Yine, dün bir soru yöneltti İlhami Aygun Vekilimiz, bugün kendisi Kocaeli’de görevli olduğu için size yöneltmemi rica etti, onun adına soruyorum. Ergene derin deniz deşarjını Sayın Çevre ve Şehircilik Bakan Yardımcımıza dün iletmişti, o da Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından yapıldığını ifade etti, oysa biz biliyoruz ki 5 milyar lirası Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından karşılandı, 1 milyarı da Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından. Bu konudaki görüşleriniz nedir?

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Biz teşekkür ediyoruz.

Şimdi, Sayın Zafer Işık, Bursa Milletvekilimiz, buyurun.

ZAFER IŞIK (Bursa) – Sayın Bakanım, öncelikle sunum için teşekkür ediyorum.

Denizlerimizdeki besin zincirinin planktonlar, zooplanktonlar, jelimsi canlılar, küçük balıklar, büyük balıklar, yunus ve köpek balıklarından oluştuğunu biliyoruz yani açıkçası ben bu süreçte öğrenmiş oldum. Bu süreçte bu besin zincirindeki bazı halkaların zayıfladığını, bazı halkaların da güçlendiğini görüyoruz. Bu zayıflayan halkalardan bir tanesinin yavru balıklar olduğunu Tarım Bakanlığı düşünüyor mu? Eğer bu besin zinciri halkalarından biri olan bu yavru balıklarda, bu zincirin bu halkasında bir zayıflama var ise önümüzdeki dönemde Marmara Denizi’ndeki endüstriyel balık alanlarında bir daralma veya genişleme yapmayı Tarım Bakanlığımız düşünüyor mu?

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Biz teşekkür ediyoruz.

Sayın Selahattin Minsolmaz, Kırklareli Milletvekilimiz, buyurun.

SELAHATTİN MİNSOLMAZ (Kırklareli) – Sayın Başkanım, teşekkür ediyorum.

Sayın Bakanımıza da sunumları için teşekkür ediyorum.

Sayın Bakanım, Tarım ve Orman Bakanlığı bünyesinde tabii, Devlet Su İşleri var, Türkiye'nin yüz akı kurumlarından biri, siz de bu kurumun Genel Müdürlüğünü yaptınız. Tabii, konuşulan konu Marmara Denizi'nde müsilaaj sorunu, Komisyonumuzun da varlık amacı veya tesis edilme amacı bu ama şunu da biliyoruz ki: Bu öncesinde yapılan çok sayıdaki atık su arıtma tesisi de Devlet Su İşleri eliyle yapıldı yani şu an Marmara Denizi'ni konuşmamıza rağmen, derelerle ilgili de bugün de bazı problemler var, gelecekte de olma ihtimali yüksek problemler var.

Öncelikle teşekkür ediyorum, Devlet Su İşleri yeraltı ve yer üstü yüzey sularının yönetim planlamasını yapmak gibi misyonla ciddi barajlar, ciddi elektrik santralleri, sulama projeleri yaptı ama özellikle 2000'li yıllardan sonra, özellikle benim bölgemde Trakya'da, Ergene havzasında, Ergene Nehri'nde yaşanan ciddi sorunların yerel yönetimler tarafından yeterince duyarlılık göstermemesinden vaziyet çıkartarak ciddi anlamda tüm belediyelerin atık su arıtma tesislerini yaptı. Üzülerek görüyoruz ki tabii, yapmak yetmiyor çalıştırmak da gerekiyor. Bugün çok konuda konuştuğumuz ve Ergene havzasında Koruma Eylem Planı'yla beraber bu atık su arıtma tesislerini Sayın Bakanım, çalıştırmak zorunda değil miyiz? Birinci nokta bu.

İkincisi: Devlet Su İşlerinin nasıl atık suların yönetimine ilişkin de vaziyet aldığı, yerel yönetimlerin bu konuda yeterli olmadığı süreç içerisinde denizlerle ilgili Devlet Su İşlerinin bir görevi var mıdır? Yani yeraltı suları, yüzey suları, atık suların yönetimi... Çünkü Devlet Su İşlerinde çok ciddi bir “know-how” birikimi var, bu anlamda suyun yönetimi ve suyla ilişkin işlerde oldukça başarılı bir kurum; İSKİ de hakeza bu şekilde. Bu kurumsal kapasite ve kabiliyetin bu müsilaaj sorunu gibi sorunlar için kullanılmasında Bakanlığın bir eylem planı var mıdır? Onu öğrenmek istiyorum.

Bu biyogazın çok önemli olduğunu düşünüyorum çünkü bizim bölgemiz özellikle Trakya'da büyük kapasiteli hayvan çiftlikleri kuruldu. Bunların tabii, gübrelerinin bir şekilde enerjiye dönüştürülmesi ama nihayetinde çok ciddi bir sıvı gübre çıkıyor yani olay sadece enerjiyle bitmiyor. Bu da bir şekilde dereler yoluyla yine alıcı ortama bu bahsettiğimiz süreçlerin bir parçası hâline geliyor. Bu anlamda da bunların yaygınlaştırılması gerektiği inancındayım.

Yaptığınız hizmetlerden ötürü teşekkür ediyorum ama hepsinin ötesinde bir planlamanın, üst planın, ülke planının olması gerektiği kanaatindeyim yani gerek Ergene havzasında yapılan atık su tesisleri gerekse bir dizi yapılan erozyonla mücadele tesisleri, bütün bunların aslında bir ülke planı gerçeğine dayanarak yapılması, üst ölçekli bir plan içerisinde bunların birbirine koordineli şekilde olması düşüncesindeyiz. Bunu da yapabildik, 2009 ile 2012 yılı içinde birçok bölgede, birçok ilde çevre düzeni planları yapıldı. Yine bu çevre düzeni planlarıyla ilgili de fikrinizi almak istiyorum çünkü sanayi yer seçimlerinden, tarımsal arazi kullanımlarına kadar ve bu yapılan çevre projelerinden, diğer sulama projelerine kadar hepsi aslında bir plan bütünü'nün bir parçası hâlinde oluyor. Bu planlama hakkında da çevre düzeni planlarını ve bunların yürütümü hakkında ne düşünüyorsunuz? O konuda fikrinizi almak istiyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Teşekkür ediyoruz.

Sayın Ali Şeker İstanbul Milletvekili...

ALİ ŞEKER (İstanbul) – Teşekkür ediyorum Başkanım.

Sunumunuz için teşekkür ediyorum.

Çanakale Boğazı'nın Marmara tarafında daha önce birçok balık çiftliği vardı. Onlar kaldırıldı mı acaba yoksa hâlâ devam ediyor mu? “Marmara’da balık çiftliklere müsaade etmiyoruz.” denilmişti.

Yüzde 8,3 hayvansal ve tarımsal kaynaklı azot, fosfor yükü olarak belirttiniz, bunun azaltılmasına yönelik de çalışmalarınızdan bahsettiniz. Ancak bu ciddi bir yük ve malumunuz Karadeniz’den gelen yük Marmara’yla birleşiyor. Neredeyse birbirine yakın yük yani Karadeniz’den Marmara’da oluşan yüzde 21 gibi, Karadeniz’den de yüzde 17 gibi bir organik yükün durumu bahsedildi. Bir de Kanal İstanbul’la yeni bir organik yük gelişi Marmara’yı tamamen öldürecek, öyle görünüyor. Bunları diğer bakanlıklarla, özellikle Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığıyla paylaşmanızda fayda var diye düşünüyorum.

Balıkların türleri; “249 balık türü Marmara Denizi’nde var.” denmiş, daha önce 125 ticari değeri olan balık türü var olarak bilinirken şimdi 15-20 balık türüne düştüğü ifade ediliyor. Ticari balık türünün sayısı nedir bunların içerisinde? Çünkü türlerde, tür çeşitliliğinde ciddi bir azalma söz konusu, özellikle çevre kirliliği uzun yıllardır Marmara balıkçılığını ciddi zarara uğrattıyor. Ton balığı hastalığı var “tuna fish disease” diye uluslararası literatürlerde geçen. 1998’lerden itibaren hamsi balığında da ona benzer bir duruma yol açan bakteri kirlenmesi var ve bunlar özellikle erken dönemde avlanan ve açıkta satılan, güneş altında satılan balıklarda çok hızlı zehirlenmeye yol açıyor. Yani bu, Marmara’nın kirlenmesi artık Marmara balıkçılığını da Marmara hamsisini de çok ciddi tehdit ediyor ve bu, diğer türleri de zaman içerisinde tehdit edecek. Özellikle dip balıkları ve deniz kabuklularıyla ilgili, midyeyle ilgili, Marmara’da çok ciddi bir problem var. Bu süreçte, Küçükçekmece Gölü’nde önce balık ölümü, arkasından martı ölümleri oldu. Maalesef bugün de öğreniyoruz ki Tuz Gölü’nde, oraya akan suların önlerinin hesapsızca kapatılması ve göle hiç su gitmemesi sonucu binlerce yavru filamingtonun katledilmesine diyeceğim artık, yol açtı. Bir yandan, böyle bir felaket var, bir yandan da HES’lerde artık, balıkların yaşama imkânı kalmadı. Oralarda da can suyu bırakılmadığı için derelerimiz, o billur ırmaklarımız artık çamur akıyor ve oralarda da balık kalmadı. Bunlarla ilgili de sadece Marmara’daki müsilağ sorununa değil, Türkiye’deki bütün çevreyi ve akarsuları ve oradaki doğal hayatı, canlı yaşamı korumaya yönelik de çok ciddi adımlar atmak gerekiyor. Bu konuda Bakanlığımızın da ciddi rolü olması gerekiyor.

Mercan resifleri öldü biliyorsunuz Marmara’da, Adalar açıklarında, bu, son müsilağ sürecinde. Gerek oksijenin Marmara’da azalması, gerek kirlilik oradaki birçok değerimizi, birçok güzelliğimizi de ortadan kaldırdı.

Ergene’nin tarım sulamasında kullanımı ne? Çünkü Ergene zehir akıyor ve sonuçta, etrafını da zehirliyor. Bu konuda, Bülent Şık ve arkadaşları çok ciddi bir araştırma yaptılar. Bu araştırmanın sonuçları kamuoyuna açıklanmadı ancak Tarım Bakanlığı olarak gerek Dilovası’nda, gerek Ergene’de, bu, sanayinin yoğun kirlettiği alanlarda yapılan bu ciddi çalışmadan yararlanıyor musunuz? Bunu kamuoyuna açıklamayı düşünüyor musunuz?

Bu süreçte, Marmara’daki müsilağın önlenmesi, bu sorunun sebeplerinin detaylarıyla ortaya konması konusunda bilim adamları en başa kirliliği koyuyorlar yani bu açık. “Isı artışı yüz otuz yılda yarım dereceyken on yılda bir yarım derece daha ilave oldu.” şeklinde ifade edilen bir ısı artışı var ama bu ısı artışının özellikle denizlerdeki sebeplerinden birisi de deniz suyundaki partikül miktarının artması ve kirlenme. Yani her şeyin başında, denizleri kirlfetmememiz gerektiğini, akarsuları kirlfetmememiz gerektiğini görüyoruz. Burada canlı yaşamın korunması konusunda, dediğim gibi, size ciddi görevler

düşüyor. Aksi takdirde, gelecek kuşaklara bir açık foseptik bırakacağız. Bu konuda da cesaretle yanlış karar alan, Kanal İstanbul gibi bir projeyi hâlâ savunanlara karşı da Bakanlığınızın sorumluluğunu yerine getirmesi gerekir diye düşünüyorum.

Teşekkür ediyorum.

Bir başka şeyi de ilave etmek istiyorum. Marmara Denizi'nde dalyan kalmadı yani balıkların yumurtalarını bırakacağı ve orada çoğalıp türlerini devam ettirebileceği bir ortam kalmadı. Bu konuda, kıyıların bu kadar pervasızca doldurulması ve bu, balık yaşam alanlarının ellerinden alınması konusunda da yine, Bakanlığınıza sorumluluklar düşüyor. Bunları da yerine getirmeyi düşünüyor musunuz?

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Peki.

Biz teşekkür ediyoruz.

Sayın Başkan, değerli arkadaşlar; şu anda soru soracak 2 değerli Komisyon üyemiz kaldı. Eğer uygun görürseniz -AK PARTİ grubu başladı- saat 13.30'da tekrar görüşmek üzere ara veriyoruz.

Kapanma Saati: 12.00

İKİNCİ OTURUM**Açılma Saati: 13.32****BAŞKAN: Mustafa DEMİR (İstanbul)****BAŞKAN VEKİLİ: Mustafa CANBEY (Balıkesir)****SÖZCÜ: Jülide İSKENDEROĞLU (Çanakkale)****KÂTİP: Ayşe Sibel ERSOY (Adana)**

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Sayın Bakanım, değerli Komisyon üyesi arkadaşlar; toplantının ikinci yarısını açıyorum.

III.- AÇIKLAMALAR

1.- İstanbul Milletvekili Hayrettin Nuhoğlu'nun, Komisyonun toplantı saatinin tehir edilmesini kınadığına ilişkin açıklaması

HAYRETTİN NUHOĞLU (İstanbul) – Sayın Başkan, başlamadan önce bir söz istiyorum.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Tabii, buyurun.

HAYRETTİN NUHOĞLU (İstanbul) – Teşekkür ederim.

Bu Komisyon 5 siyasi parti grubundan oluşuyor. Ben, sabah erken saatte İYİ Parti grup toplantısının olduğunu ve grup toplantısından sonra katılacağımı, bize oluşturulan WhatsApp grubuna yazdım ve 12.59'da da kapının önündeydim ama içeride ışıklar yanmıyordu, kapıyı açtık, kimse yoktu; onu da gruba gene yazdım, bildirdim. Yazdıktan sonra toplantının 13.30'a tehir edildiği yazıldı oraya. Benim gerçekten zamanım çok kıymetli, benim zamanımla kimsenin oynamaya hakkı olmadığını düşünüyorum ve geri döndüm gittim. Şiddetle kınıyorum bu davranışı, olmaması gerekirdi. Bunu kayıtlara geçmesi için özellikle belirttim.

Teşekkür ederim.

IV.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Komisyon Başkanı Mustafa Demir'in, İstanbul Milletvekili Hayrettin Nuhoğlu'nun yaptığı açıklamasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklaması

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Peki, bir şey diyemiyoruz, haklısınız. Bundan sonra inşallah, daha dikkatli davranılır. Yalnız bu problem şuradan kaynaklandı Sayın Milletvekilim: Biliyorsunuz, Meclis çok yoğun bir gündemle çalışıyor; dün gece, geç vakitlere kadar çalışıldı, bugün de yine yoğun bir çalışma temposu var ve muhtemelen de çok sık aralıklarla toplantı yeter sayısı aranacak. Hem Komisyonun çalışmalarının selameti açısından hem Genel Kurulun çalışmasının selameti açısından biz de sıkıntılar yaşıyoruz. Bu aksaklık bundan dolayı gerçekleşti. Bundan sonraki toplantılara daha dikkat ederiz.

II.- SUNUMLAR (Devam)

1.- Tarım ve Orman Bakan Yardımcısı Akif Özkaldı'nın, münisilajın nedenleri, yarattığı sıkıntılar ile Bakanlığın münisilaj oluşumunu engelleyici projeleri ve eylem planları hakkında sunumu (Devam)

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Sayın Rıdvan Turan Mersin Milletvekili...

RİDVAN TURAN (Mersin) – Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Ben de aynı konuya ilişkin bir vurgu yapacaktım ama durum anlaşıldı diye düşünüyorum. Özellikle, grup toplantıları sebebiyle ara verilecekse ya bunu genele teşmil etmek gerekir ya da gitmemek gerekir.

Şimdi, öncelikle, sunum için teşekkür ediyorum. Fakat iki gündür şöyle bir problem yaşıyoruz: Bakanlıklar geliyorlar ve bir bilgi yığınıyla bizi baş başa bırakıyorlar. Bu bilgi yığını içerisinde işe yarayanları derlemek, toplamak, onu mantıksal sonuçlara ulaştırmak gerçekten zor. Bir metodolojiden bağımsız bir çalışma sürdürüyoruz bilim, metodolojisi yoksa sadece ve sadece bilgiyi yönetir. O da yaşamı daha doğru bir noktaya ulaştırmak için, daha güzelleştirmek için yeterli olmayan bir şeydir. İki gündür kişisel olarak gördüğüm şey şu: Bakanlıklar, bilimi politikanın prizmasından kırarak buraya taşıyorlar. O sebeple, iki gündür bazı şeylerin cevabını bir türlü bulamıyoruz. Doğrusunu isterseniz, iki gün için müsilaş konusunda -kendi adıma söylüyorum, bilmem başka arkadaşlar da katılırlar mı- bildiklerimin ötesinde çok şey öğrenmedim dersem haksızlık yapmamış olurum. Şimdi, örneğin, bu azot ve fosfor konusu için dün, Bakanlık dedi ki: “Otuz yıldır bunlarda bir değişme yok ama buna ilişkin biz bir türlü bu fitoplanktonların hangi saikle böyle provoke olduklarını bulamıyoruz.” Yani bu işin içerisinde ussal sonuçlar çıkartamazsak bir süre sonra -zaten böyle bir zeminde olduğunu hissediyorum- “Ya, zaten işler düzeliyor, fitoplanktonlar kendi kendine parçalanmaya da başladı, yüzey temizliği de layıkıyla yerine getirildi.” deyip bu meseleyi sıradan meselelerden bir tanesi olarak addetme tehlikesiyle karşı karşıya olduğumuz kanısındayım. O sebeple, bence, bakanlıklar ideolojiden ve politikadan soyutlanmış, çıplak, bilimsel bilgiyi buraya öz eleştirel olma pahasına, kendilerini eleştirme pahasına taşımaları ve bir metodolojiyle bunu yapmaları; iki gündür eksik. Azotun, fosforun kaynağı, bunun otuz senedir bir türlü artmamış olması bence çok tartışmaya açık konulardan bir tanesi.

Dün, Çevre ve Şehircilik Bakan Yardımcımıza “1.300 kilometrelik bir bütünleşik sahil çalışması var yani Marmara Denizi’ni konuşuyorsak Çanakkale ve Balıkesir’in bütün sahillerini kruvaziyer yat limanına, çekek yerlerine, turistik tesislere dönüştürmeye niyet eden, bu anlayışla hesaplansadan, bu anlayışı ya da bu projeyi ortadan kaldırmadan Marmara’nın temizlenmesi ya da salaha çıkması mümkün değildir.” dedim. Yine, ekledim, dün, Biga’da 4 tane termik santral yapılıyor, bunlar soğutma sularını nereye verecekler? Tabii ki Marmara’ya verecekler. E, bu devam ediyorken yani -tiyatrocular bozuluyor biraz bu lafa ama- yaptığımız iş tiyatro oyunu gibi oluyor ya da Marmara Adası’nda 33 tanesine “ÇED gerekli değildir.” raporunun verildiği yaklaşık 100 tane taş ocağı söz konusu olduğunda ne yapıyoruz? Yani bütün bunlar “mış gibi” yapmak için mi yoksa Marmara Denizi’ni kurtaran ivedi politikalar üretmek için mi sorusu ister istemez kendini dayatıyor. Bu soruları dün, sordum. Dedim ya Politikanın prizmasından kırılarak bilim buraya yansıyor.” diye. Bakan Yardımcımız dedi ki: “Vallahi ben Çevre ve Şehircilik Bakanlığının ‘çevre’ kısmına bakıyorum. ‘Şehircilik’ kısmını bakan’a sorarsanız herhâlde size cevap verir.” dedi. Ben de bulamıyorum, o “şehircilik” tarafına bakan kimdir? Yani bu sorulara bir türlü cevaplar bulamıyoruz.

İstanbul Üniversitesi, dün tartışma konusu hidrojen sülfür konusunda bir beyanı var Alemdar II gemisindeki çalışmalar sonucunda, ODTÜ’nün bir başka beyanı var. Dün, Çevre ve Şehircilik Bakanlığının çevre kısmı “Müsilaşta ağır metal yok.” dedi, bugün, Tarım Bakanlığı diyor ki “Müsilaşta ağır metal var, düşük oranda da olsa.” yani bütün bunlar, aslında, bakanlıkların bu meseleye fikse olmadığını, ortak bir niyetle, ortak bir perspektifle meselenin üzerine gitmediğini bize ne yazık ki gösteriyor.

Şimdi, Tarım Bakanlığının sunumuna gelince teşekkürler, emek vermişler fakat burada tartışılması gereken birtakım şeyler var. Bazı fikirlerimi anlatmaya çalışacağım, aynı zamanda sorularım da olacak, bu soruları da dillendireceğim. Şimdi, deniyor ki: 8,30 civarında tarımsal kaynaklı bir yükten bahsediliyor ilgili sayfada yayılı yük 21, Türkiye kaynaklı yayılı yük 11,5; yüzde 55’i Marmara kaynaklı, yüzde 45’i Karadeniz kaynaklı olması hasebiyle bunun yüzde 55’i alınmış 11,5 çıkmış. Bitkisel üretim yüklerinin iyi tarım uygulamasından da yüzde 50 düşürmüştük bunu 5,77 çıkmış anladım da zaten bu iyi tarım uygulamaları yapılıyor ya da yapılmıyor sonuç olarak ortada olan şey 11,5 yani bu hesaplamada

bir problem var. 5,7 ile 2,5 yani hayvansal üretimden geleni de eklediğimizde yüzde 8,3 Marmara Denizi'ne gelen azot ve fosfor yüklerinin dağılımını bulmuşuz. Peki mesele azot ve fosfor mu? Yani bu fitoplankton besinleri bunlar. Ne olacak? Besini bol bulunca çoğalacaklar ama bir de besin zincirinin kırılmasından kaynaklı olarak çoğalma ihtimalleri yok mu? Yani mesela bu raporda ihmal edilen tarım kimyasalları özellikle bizim “zehir” diye tarif ettiğimiz ama “tarım ilacı” diye tarif edilen kimyasalları, tarımda çok yoğun olarak kullanıldığını biliyoruz. Bu kimyasallar fitoplanktonların besini değildir ama fitoplanktonları tüketecek, en azından belli bir dengeye ulaştıracak besin zincirinde daha büyük organizmaların ölümüne yol açtığından dolayı da fitoplanktonları çoğaltacak bir faktör olarak devreye girer bu ama bu raporun hiçbir tarafında bu tarım kimyasallarından, zehirlerden bahsedilmemiş. Oysa, biliyoruz ki bunların çok büyük bir kısmı -kutularının üzerinde de logoları, amblemleri vardır- sucul ortamda “kesin toksik” diye yazarlar yani “Sucul ortamdaki bütün canlılara balıklar başta olmak üzere toksik etkileri vardır.” denilir, raporda bundan bahsedilmemiş. Yani tarımın müsilağa değen kısmını yalnızca azot ve fosforla, bunu da gübreler dolayısıyla analiz ediyor olmak hiç yeterli değil yani bu olmamış benim gördüğüm kadarıyla. Türkiye’de çok ciddi bir tarım zehri kullanma merakı var, eğilimi var bu glifosat konusunda daha önce çalıştık, soru önergeleri, araştırma önergeleri verdik Mecliste glifosat kullanılıyor, biliyorsunuz kanserojen olduğu ispatlandı, ABD’de Bayer Monsanto, yalnızca bir kişiye 10 milyar dolar tazminat ödemek zorunda kaldı ve ardı ardına açılmış davalar var, Türkiye’de de açılan davalar sonucunda glifosat kullanımı mahkeme tarafından yasaklandı buna rağmen patır patır bir glifosat kullanıyor. Nerede? Mesela Mecliste. Meclis içerisinde yabancı otla mücadele eden Meclis çalışanları, tarım işçileri ot ilacı diye bildikleri glifosatu her yere döküyorlar. Ben Meclis Başkanına da gittim, konuştum bu konuda ama herhangi bir sonuç elde edemedik. Yani bu raporda işin bu tarafı oldukça eksik ele alınmış, eksik değerlendirilmiş gördüğüm kadarıyla.

Raporda şöyle şeyler var: Mesela, tarımsal kaynaklı kirliliğin kontrolü diye kirlenmiş ya da kirlenme tehdidi altındaki suların belirlenmesi, nitrata hassas bölgelerin belirlenmesi, iyi tarım kodunun hazırlanması, tarımsal eylem planlarının oluşturulması.. Biz bunları istemiyoruz ki sizden. Bu çalışmalardan -bunlar kıymetsiz mi? Kıymetli kuşkusuz- sonra elde ettiğiniz şey nedir? Biz onları istiyoruz daha fazla. Yani şöyle lokasyonlara ihtiyacımız var bizim: Yapılacak, edilecek, bu konuda şöyle çalışmaları vardan öte yahu kardeşim, Marmara haritasını şöyle duvara yapıştırdığımızda nerelerden, hangi fabrikalardan, ne türden yükler söz konusu oluyor, hangi tarım havzalarından ne gidiyor, biz, meseleyi bu sadelikle görmek istiyoruz. Bu sadelikle görürsek buna ilişkin politikalar oluşturmak kolay olur ama böyle garip bir kavramsallaştırma arkasında gelen bakanlıklar yapılacak, edilecek işlerden bahsederken aslında, somut, şu anda olan şeyin ne olduğunu bizim gözlerimizin önüne bir türlü seremiyorlar. Bu böyle olmadığı zaman da böyle bir bilinemezlik, bir sis perdesinin arkasında tam da elimizle tutup, gözümüzle göremediğimiz, adı “müsilağ” olan bir musibetle böyle münakaşa ediyor hâldeyiz, mücadele ediyor hâldeyiz ve buradan sonuçlar elde etmek gerçekten çok zor değerli arkadaşlar. Bu nedenle, bundan sonra çağırdığımız bakanlık var mı bilmiyorum ama bence, Çevre ve Şehirciliğin, şehircilik kısmını da çağırmak gerekir ama gelecekse de gerçekten böyle daha somut şeylerle gelmesi faydalı olacaktır diye düşünüyorum.

Raporda 249 balık türünden bahsedilmiş. Ben, bunun çok abartılı olduğunu düşünüyorum yani hemen bir çırpıda sayabileceğim 8-10 tane balığın Marmara’da artık olmadığını söyleyebiliriz. Mesela, hem tatlı suda hem tuzsuz suda yaşayan yılan balığı vardır Meksika Körfezi ile Anadolu arasında mekik dokur bu hayvan yani hepimizden daha çok dünya memleketi görmüş bir hayvan, Meksika Körfezi’nde yumurtlar, onlar yumurtadan çıktıktan sonra Atlantik’i geçerler, yüzerek gelirler Türkiye’deki ve Avrupa’daki akarsuların içerisine girerler ve orada ergin formlarına ulaşırlar, müthiş bir varlık gerçekten. Marmara’da da Küçükçekmece, Enez Bölgesinde yoğunlu, Enez Bölgesinde yine biraz iyi kötü var

Midye yetiştiriciliğinin suyu filtrelemesi açısından öneminden bahsetmiş ama bu midyeler herhâlde yenilecek daha sonra ve ciddi bir ağır metal -ya da azot, fosfor, vesaire neyse- yüküyle tüketiciye sunulacak yani herhâlde sadece -pek çok işletmeden bahsedilmiş- “işletme olsun” diye bunlar açılmamıştır, kâr amacıyla açılmıştır; dolayısıyla, bu midyeler iç piyasada ya da dışarıda tüketilecek.

Eylem planının 15’inci maddesinde yapay sulak alanlardan bahsedilmiş. Başta söylediğim bir yere yine dönüyoruz. Biz, kendi elimizdeki Ramsar Sözleşmesi’yle koruma altında olan sulak alanlara açıkçası saldırıyoruz, bir sürü örneğini verebilirim bunun ve bir sürüsünü yok ettik. Mesela, seçim bölgeye yakın Seyhan’ın, Ceyhan’ın Akdeniz’le birleştiği yerde muazzam bir sulak alan var, şimdi oraya balıkçılık organize bölgesi yapılması düşünülüyor, torba yasaya bu konuda madde de son dakikada geldi ve geçti. Ya, bunları önce yok ediyoruz, ondan sonra diyoruz ki: İşte buraya biz böyle bir şey yapalım. Ne olsun bu? Böyle bir sulak alan olsun, atık maddeleri tutsun. Sulak alana gelecek olanlar, orada ikamet edenler, göçmen kuşlar ne olacak? Ki biliyorsunuz, bu sulak alanların büyük bir kısmı -en azından İstanbul için söyleyeyim- üçüncü havaalanının yapımında yok edildi, tahrip edildi.

Balıkçılara ilişkin destekten bahsedilmiş, küçük ölçekli balıkçılara 2 bin ila 2.900 lira destek verilmesinden bahsedilmiş. Şimdi, bu müsilaajda, aslında, bütün problemlerde endüstriyel tarım tekelleri ve endüstriyel balıkçılık tekelleri için kaymağını yer. Kriz çıktığında da bununla muhatap olan, varlık-yokluk raddesine gelen küçük ölçekli çiftçilerdir ve küçük ölçekli balıkçılarıdır. Şimdi, bir defa verilecek bu 2 bin-2.900 lirayla sahillere yakın bölgelerde endüstriyel karakterli olmayan küçük ölçekli balıkçıların derdini çözmek mümkün değil arkadaşlar. Oysa onlar, ekolojik bütünlüğün devamı açısından son derece önemli işler yapıyorlar yani esas korunması gereken küçük ölçekli çiftçilerdir, küçük ölçekli balıkçılarıdır sürecin devam edebilmesi açısından. Dolayısıyla bu para devde kulak bile değil; bu, insanların işine yarayacaktır ama ihtiyaca cevap vermesi mümkün değil.

Trolün yasaklanmasından bahsedilmiş. Aslında, Tarım Komisyonunda bunların kullanımının 50 metreyle sınırlandırılması, 50 metreden daha sığda kullanılmamasına ilişkin bizim bir önergemiz vardı ama o zaman kabul edilmemişti. Trol kullanılıyor, Marmara Denizi’nde de kullanılıyor ve ben size söyleyeyim, ışıkla, insanlar avlanıyorlar. Çok iyi biliyorum, Kuzey Ege’de nisana kadar, av sezonu bitene kadar, zannedersiniz denizin üzerine uçan daireler inmiş; o kadar çok trol teknesi, gırgır teknesi ışıkla avlanıyor ki. Ha, ben Tarım Komisyonu üyesi olarak sahil güvenliği de arıyorum “Ya, bakın, böyle şeyler oluyor.” diyorum ama hiçbir tanesine yönelik hiçbir yaptırım ne yazık ki yok.

Son vurgulayacağım şey şu, ondan sonra da sorumu sormak istiyorum: Bizim ülkemizde tarım ve balıkçılık bunu ondan ayırarak söylüyorum, “tarım,” deyince de içerisine bitki ve hayvancılığı katarak söylüyorum- ciddi bir problemler yumağıyla karşı karşıya. Benim gördüğüm kadarıyla, okuduklarımdan anladığım kadarıyla, bunu, verili tarım politikasını sürdürerek çözmek mümkün değil; yeni bir tarım felsefesine ihtiyaç var. Onun da mutlaka, kooperatifçilik temelinde küçük ve orta ölçekli üreticilerin örgütlendiği ve esasen, çok girdi kullanımına, az istihdama dayalı endüstriyel tarım yerine; siyaseten, çok istihdam yaratan, az girdi kullanımına dayanan küçük ölçekli tarımı temel alacak bir yeni felsefeye ihtiyaç var. Böylece, sorunları çözmek mümkün olur diye düşünüyorum.

Bakanlıktan ricam, onlara sorum şu: Bize, lütfen, en azından Marmara Denizi için, akarsuların taşıdığı yükler nedir Marmara Denizi’nde yaşayan balıklardaki ve kabuklulardaki kimyasal yükler nedir, ağır metal yükleri nedir bunları verin. Yani vatandaş bize soruyor, dönüyor, diyor ki: “Ya, siz biliyorsunuzdur bu işi, şimdi biz Marmara’da tutulan balığı yiyelim mi?” “Ye.” desen bir dert “Yeme.” desen bir dert. En son, “Dip balıklarında dikkatli olmak lazım ama bu gezici balıklarda çok sorun

olmayabilir.” falan diyoruz ama ben bir milletvekili olarak, bu konuda yapılmış çalışmalara bir türlü ulaşamadım. Eğer böyle bir desteğiniz olursa, gerçekten benim açımdan da iyi olacaktır. Akarsu yükleri, balıkların ve kabukluların yükleri nedir? Bunu size sormak istiyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Peki, biz de teşekkür ediyoruz.

IV.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI (Devam)

2.- Komisyon Başkanı Mustafa Demir'in, Mersin Milletvekili Rıdvan Turan'ın Tarım ve Orman Bakan Yardımcısı Akif Özkaldı'nın sunumu dolayısıyla yaptığı konuşmasındaki Komisyonun çalışma yöntemiyle ilgili bazı ifadelerine ilişkin açıklaması

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Sayın milletvekilimizin konuşmasının başında bir karmaşanın olduğu, dolayısıyla da Komisyon üyesi arkadaşlarımızın hem sistematik bir şekilde verilerin değerlendirilmesi konusunda sıkıntı yaşadığımızı hem de buradan bir veri elde edemediğimizi ve elde edemeyeceğimiz konusunda endişeleri olduğunu söyledi sayın milletvekilimiz. Doğrusunu söylemek gerekirse...

RİDVAN TURAN (Mersin) – Kötümser olmak adına söylemiyorum Sayın Başkanım.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Yok, yok; şu açıdan: Hepimizin böyle bir sıkıntısı var, arayış içerisindeyiz. Takdir edersiniz ki bu, bizim 2'nci toplantımız ve de: Müsilaj Komisyonu olarak başlarken şöyle bir düşünceye sahip olduk: Önce bakanlıklarımızı çağıralım yani Çevre ve Şehircilik ve Orman Bakanlıklarımız bu konuda neler yapmışlar? Aslında şüphesiz bakanlıklar kendi stratejilerini oluştururken bilimsel verilere dayanırlar ve ona göre de çalışmalarını yaparlar ama bakanlık dediğiniz şeyi, aktif iş yapabilen, bu yönde yetenekleri gelişmiş olan kurumlar olarak düşünüyorum ben. Bizim, o sizin söylediğiniz genel olarak bütün olaya hâkim olmak ve buradan bir veri, çıktı elde edebilmek için bence acele etmememiz gerektiğini düşünüyorum yani sabırsız olmak doğru bir şey, güzel bir şey; beklenti içerisinde olmak şüphesiz önemli. Neden? Mesela nasip olursa inşallah bir sonraki toplantımızda... Evet, bunun bileşenleri var hakikaten yani birimler arası disiplini var, disiplinler var. Nedir mesela? Biyologlar, hidrologlar, metalurjistler, oşinograflar; bunların hepsi var, inşallah yakın zamanda.... Hemen önümüzdekini söyleyeyim size: Mesela metalurji mühendisi, aynı zamanda Marmara Denizi Bilim ve Teknik Kurulu Başkanı bir hocamız gelecek, oşinograf gelecek, çevre kimyası, su ve atık arıtma ve biyoteknoloji hocası gelecek, hidrobiyologlar gelecek. Bir sonraki şeyi söylüyorum: Biyoteknoloji konusunda uzman arkadaşlarımız gelecek. Hasılıkelam bütün üniversitelerden...

RİDVAN TURAN (Mersin) – Sayın Başkanım, eyvallah, ona diyeceğim bir şey yok ama mesela, Arzu Hanım gelmiş, Arzu Hanım'ı biz konuşturmadık şimdiye kadar, bilmiyorum konuşturacak mıyız.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Olabilir. Arzu Hanım sadece bugünkü değil, aynı zamanda bundan sonra beraber çalışacağımız uzman arkadaşımız ve sonunda raporu oluşturacak ekibin içerisinde olacak. O açıdan, çok faydalanacağız Arzu Hanım'dan ama buraya gelmişken ondan da bir şeyler duymak isteriz.

Niye bunları anlatıyorum? Bir de uzman arkadaşlarımıza, zaman içerisinde destek verecek arkadaşlarımız ve en son bir rapor hâline dönüştürdüğümüzde yine Komisyon üyesi arkadaşlarımızın her birisinden düşüncelerini alacağız, katkılarını alacağız. Komisyon üyesi arkadaşlarımız katkılarını neye göre sunacaklar? Büyük ihtimalle kendi özel gayretleri, çalışmaları, birikimleriyle birlikte süreç içerisinde bu sunumlardan elde ettikleri bilgileri de harmanlayacaklar. Ben, bunun faydalı olacağını düşünüyorum yani bugün de gündeme geldi, işte “Müsilaj bitti.” vesaire falan gibi düşünmüyorum

şahsen. Marmara gibi bir denizimiz varsa, etrafında 30 milyon insan yaşıyorsa, sanayinin büyük motor gücü eğer buradaysa hâlâ, her zaman tehdit altında olduğunu düşünüyorum; bizim işimize zaten Marmara'yı kurtarmak olacaktır.

II.- SUNUMLAR (Devam)

1.- Tarım ve Orman Bakan Yardımcısı Akif Özkaldı'nın, müsilağın nedenleri, yarattığı sıkıntılar ile Bakanlığın müsilağ oluşumunu engelleyici projeleri ve eylem planları hakkında sunumu (Devam)

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR - Sayın Bakanım, eğer müsaadeniz olursa Arzu Hanım'ı dinleyelim çünkü ayrılacak.

EMİNE GÜLİZAR EMECAN (İstanbul) – Benim de söz hakkım vardı...

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR - Affedersiniz ya, ben son anda gördüm.

EMİNE GÜLİZAR EMECAN (İstanbul) – Ama eğer ayrılacaksa Arzu Hanım ben soru söz hakkımı Arzu Hanım'dan sonraya bırakabilirim ama Sayın Bakanımıza söz vermeden önce ben de söz almak istiyorum.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Peki.

Arzu Hanım, sizi dinleyelim.

Buyurun.

ODTÜ DENİZ BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ DENİZ BİYOLOJİSİ VE BALIKÇILIĞI ANA BİLİM DALI ÖĞRETİM ÜYESİ DOÇ. DR. ARZU KARAHAN – Merhabalar.

Öncelikle, teşekkür ederim söz verdiğiniz için.

Şimdi, benim bugün bir sunumum yok, sonrakilerde sunumum olacaktır. Çalışmalarımızın bir kısmını da size daha önce gönderdik, sanırım dün yayınladınız, burada paylaştınız. Çalışmalarımız şu an devam ediyor. Bildiğiniz üzere yaklaşık kırk yılı aşkın bir süredir biz Marmara'da çalışıyoruz Enstitü olarak, Marmara'nın her şeyini çalışıyoruz fiziksel, kimyasal, biyolojik bütün parametrelerini çalışıyoruz, elimizde oldukça büyük veriler var.

Şimdi, müsilağ konusunda şu ana kadar izlediğimiz yol, biliyorsunuz Marmara'nın her yerinden örnekler aldık, tüm su kolundan örnekleme yaptık. Müsilağ gitmedi tabii ki müsilağ, şu an 15-20 metre arasında bir yerde sıkışmış durumda. Şu anki olayımız, tabii ki herkesin sorduğu soru, müsilağın neden kaynaklandığını öğrenmeye çalışıyoruz; ikincisi, neden kaldığını yani orada neden bu kadar uzun süre kaldığını, neden parçalanmadığı öğrenmeye çalışıyoruz. Müsilağın neler tuttuğunu, tuttuğu canların patojenik bir etkisi var mı... Tabii bunu hem farklı bölgelerde çalışıyoruz hem farklı su kolunda çalışıyoruz çünkü güneyde farklı bir profille karşılaşabiliriz muhtemelen, kuzeyde profil daha farklı olacaktır. Kimyasal çalışmalarımız var, içerisindeki besin tuzlarını ölçüyoruz, metalleri ölçüyoruz, ağır metal ölçümleri de var bu arada. Tabii ki az önce sonuç geldi, ben genetik ayağını çalışıyorum müsilağın -ben Enstitüyü temsilen buradayım, bütün ayaklarına hâkim değilim, öncelikle onu söyleyeyim ama mümkün olduğu kadar, elimden geldiğince tabii ki sorularınız olursa cevaplamaya çalışacağım, cevaplayamadığımı Enstitüdeki arkadaşlar mutlaka cevaplar, onları iletirim- şu an güzel haberler de aldım, dizilim eşitlememiz devam ediyor. Hem metagenom, müsilağın içerisindeki bakterilere bakıyoruz, hangi tip bakteriler var, bu bakterilerin içerisinde patojen bakteri var mı, sağlığa zararlı bakteri var mı onlara bakıyoruz. Bunun dışında müsilağın içerisindeki bitki, alg, diatom, mantar, protist, omurgasız hayvanlara bakıyoruz genetik olarak ve bunların göreceli bolluklarını hesaplayıp buradan müsilağa neden olan canlıya ulaşmaya çalışıyoruz. Kaynak ya da kaynaklar nedir? Yani burada belki bir canlıyı ya da sadece fitoplanktonu sorumlu tutmak da doğru olmayacaktır çünkü Adriyatik'te benzer

bir problem yaşanmış, bir kısır döngüye girmiş ve fitoplankton, bakteri birbirini besleyerek olayı büyük boyutlara ulaştırmış. Şu an dikkatinizi çekmek istediğim en önemli konu, oksijenin azaldığı, zaten bunu sürekli her yerde söylüyoruz Enstitü ekibi olarak. Oksijen ciddi problem ve şu an, Marmara'nın profili, dünyadaki hiçbir denizde olmayan bir profil maalesef, dünyada hiçbir denizde bu şekilde bir profil söz konusu değil, oksijenin bu kadar azaldığı bir profil söz konusu değil.

Olayın çözümüyle ilgili ya da daha detaylı şunu söyleyebilirim: Fitoplanktonlarla ilgili ilk çalışmamızda üst sınırın 3,5 katı oranında fitoplankton tespit edildi ortamda... Bu mikroskobik çalışma, tabii bunlarla ilgili çalışmalarımız devam ediyor ama size bir ay içerisinde daha detaylı bilgiler verebileceğiz çünkü çalışmalarımız devam ediyor şu an. Mesela şu anki ilk genetik örneklerimiz sadece bir noktadan, o bir nokta tabii ki bize bilgi verecek ama dediğim gibi, önemli olan diğer bir parametre taze müsilaaj, eski müsilaajın ne tuttuğu, içinde ne hapsettiği ve bölgesel olarak farklı şeyler tutup tutmadığı da önemli. Tüm bu bilgiyi tabii ki bir yıldan ya da söylediğim dokuz aydan aşağı vermemiz söz konusu değil ama genel profili yaklaşık bir aylık bir süreçte verebileceğimizi düşünüyorum bir aksilik yaşamazsak.

RIDVAN TURAN (Mersin) – Bir soru sorabilir miyim?

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Tabii, buyurun.

RIDVAN TURAN (Mersin) – Müsilaaja sebep olan bu fitoplanktonun bir mutasyona uğramış olması dolayısıyla “Otuz yıldır azot, fosfor yükünde değişiklik yok.” demişti Bakanlık. Daha az besinle daha fazla ürüyor olabilmesi teorik olarak -en azından teorik olarak- mümkün müdür?

ODTÜ DENİZ BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ DENİZ BİYOLOJİSİ VE BALIKÇILIĞI ANA BİLİM DALI ÖĞRETİM ÜYESİ DOÇ. DR. ARZU KARAHAN – Mutasyona uğrama ihtimali çok yüksek, bütün canlılar zaten sürekli mutasyon geçiriyor, ortam koşulları da kötüyse bu daha tetikliyor bunu ama şimdi bununla ilgili bir verimiz yok elimizde. Ama şöyle söyleyebilirim: Müsilaajın oluşmasından çok parçalanmaması asıl problem yani denizdeki dengenin bozulmasından dolayı, biyolojik dengenin bozulmasından dolayı, özellikle bu işin parçalayıcı ayağında olan “saprofit” dediğimiz canlılarla ilgili olabileceğini düşünüyoruz ama şu an bununla ilgili de net bir bilgi söylememiz doğru değil.

RIDVAN TURAN (Mersin) – Teşekkür ederim.

EMİNE GÜLİZAR EMECAN (İstanbul) – Teşekkür ederiz öncelikle.

“Kırk yılı aşkındır Marmara'yı çalışıyoruz Enstitü olarak.” dediniz ve önemli de bir şey söylediniz, “Dünyanın hiçbir yerinde böyle bir oksijen azalması görülmedi Marmara Deniz’indeki oksijen azalması gibi ve azalıyor.” dediniz. Bu oksijen azalması, özellikle bu kırk yıllık araştırma süreci içerisinde oransal olarak belli bir değişim mi yoksa son zamanlarda yüksek oranda artan bir değişimle mi karşımıza çıktı yani özellikle bu müsilaajın çıkmaya başladığı dönemleri de düşünürsek, bunun da önemli olduğunu düşünürsek?

ODTÜ DENİZ BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ DENİZ BİYOLOJİSİ VE BALIKÇILIĞI ANA BİLİM DALI ÖĞRETİM ÜYESİ DOÇ. DR. ARZU KARAHAN – Şöyle diyorum: Oksijen azalmasıyla ilgili -belki dün grafiğimizi paylaştınız mı bilmiyorum ama- elimdeki slaytta 1980 ve 1990'lardaki durum böyleyken özellikle 2000'den sonra... Yani aşama aşama gitmiş bu olay yani birdenbire olan bir şey değil, birdenbire, 2010 yılında olan bir durum değil.

EMİNE GÜLİZAR EMECAN (İstanbul) – Ben de öyle hatırlıyorum çünkü.

ODTÜ DENİZ BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ DENİZ BİYOLOJİSİ VE BALIKÇILIĞI ANA BİLİM DALI ÖĞRETİM ÜYESİ DOÇ. DR. ARZU KARAHAN – 1980 yılındaki durumumuz daha maviyken şu an artık mora döndük ama aşamalı bir şekilde mora döndük.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Peki, teşekkür ederiz.

Toplantı içerisinde toplantı oldu fark ediyorsanız eğer.

Müzeyyen Hanım, buyurun.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Ben de bu kadar oksijen kaybı ve... Çok genç bir deniz biliyorsunuz ve iç göl gibi tabir edebileceğimiz, bağlantıları olmasa, Karadeniz ve Ege’yle bağlantıları olmasa âdeta bir iç göl tarzında olan Marmara’nın, genç denizin 1980’den bugüne bu kadar hızlı bir şekilde kirlenmesi, kirletilmesi ve oksijen kaybı ne kadar sürede... Bugün başlasak örneğin –konu sadece mülailağ değil bana göre çünkü orada ağır metallerin de doğrudan buraya verilmesi söz konusu-bugün her şeyi sıfırladık, hiçbir şey atmadığımız takdirde ne kadar sürede temizlenebilir ve yeniden kazanmamız mümkün mü, buna dair bir çalışma yapıyor musunuz Marmara için?

ODTÜ DENİZ BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ DENİZ BİYOLOJİSİ VE BALIKÇILIĞI ANA BİLİM DALI ÖĞRETİM ÜYESİ DOÇ. DR. ARZU KARAHAN – Şimdi, bizim “MARMOD” diye bir projemiz var, onu da yine belki haberlerden izlemişsinizdir, şu an, gemimizin olduğu proje. Bu proje kapsamında Marmara’nın modellemesi yapılıyor, fiziksel modellemesi yapılıyor ve bu modellemeler kapsamında iç fiziksel ekibin, Barış Hoca’nın, Mustafa Yücel Hoca’nın çıktıkları Marmara’nın yükünün yüzde 40 oranında azaltılması durumunda yaklaşık bir altı yıl gibi bir süreçte oksijen seviyesinin biraz daha normal seviyelere çıkabileceği ama tabii ki bu artı birçok parametreye de bağılı. Bu, genel bir tanım şu an, daha detaylı bilgiyi umarım bir sonraki toplantıda verebiliriz.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Teşekkür ederiz.

Dünkü sunumda aslında Bakan Yardımcımız konuyla ilgili yüzde 40 veya yüzde 50 oranında azaltmanın hedeflendiğini ve bu konuda çalışmalara başlandığını söylemişti.

Sayın Emecan, buyurun.

EMİNE GÜLİZAR EMECAN (İstanbul) – Teşekkür ederim.

Öncelikle sunumuzun için teşekkür ediyoruz. Hakikaten çok ciddi ve önemli bir sorunla karşı karşıya olduğumuzu hem Bakanlığın dün yapılan sunumunda hem sizin hem de yani özellikle şu oksijenlenmeyle ilgili de Arzu Hanım’ın da altını çizerek belirttiği tespitler doğrultusunda Marmara Denizi’nin artık ne kadar özel bir deniz olduğunu ve ne kadar özel bir ilgi istediğini hepimiz kabul ediyoruz ve Marmara Denizi’nin bu ekolojik durumunun düzelmesi için üzerindeki karasal, denize karadan gelen tüm baskıların azaltılmasının da öyle sadece bir bakanlığın, bir kurumun yapmış olduğu, yapacağı çalışmalarla sağlanamayacağı için çok ciddi bir koordinasyon, çok ciddi bir planlama gerektiriyor, bu çok açık.

Şimdi, kırk yıldan bu yana bilimsel olarak da izlenen bir denizdi Türkiye’de, tabii, küresel ısınmayla ilgili de verileri verdiniz. Bu küresel ısınmayla birlikte, kırk yıldır izlenirken yapılan tespitler doğrultusunda baktığımızda, acaba bölgede bugüne kadar alınmış önlemler ne kadar yeterliydi, değildi bunu da sorgulamamız gerekiyor. Yani bakanlıklar olarak, evet, bugün yaptığımız çalışmaların, özellikle mülailağ çıktıktan sonraki “acil eylem planı” dediğimiz bir eylem planıyla yürütölen çalışmaların, aslında, çok daha öncesinde koordineli ve planlı bir şekilde Marmara Denizi’nde yürütölmeli gerekiyordu. Ben böyle bir eksikliğin olduğunu, aslında ben değil, hepimiz görüyoruz yani bu tespiti de yapmak lazım.

Şimdi, hemen, buradan, mesela, size şunu da sormak istiyorum: Marmara Bölgesi’nde dün Çevre ve Şehircilik Bakanlığı sunumunda, Sayın Bakan Yardımcısının yapmış olduğu sunumda arıtma tesisleriyle ilgili epeyce konuştuk, atık su arıtma tesisleriyle ilgili, kapasiteleriyle ilgili, yöntemleriyle ilgili epeyce konuştuk. Siz, şu anda, Marmara Denizi’ndeki özellikle bu atık su arıtma tesislerinin arıtmayla ilgili Marmara Denizi’ndeki bu kirliliğin düzelmesine yönelik çalışmaları nasıl görüyorsunuz?

Mesela, Marmara'nın yükünün yüzde 40 azaltılmasından bahsetti Arzu Hanım ve oksijen seviyesinin altı yıl gibi bir süreçte... Bunlar çok önemli, sizin de bu anlamda, Bakanlığınızın bakış açısı nedir? Bunu da öğrenmek isteriz. Dün Sayın Bakan Yardımcısı bu süreçte bu azaltımı yapmak için, İstanbul'da harcanması gereken belli bütçelerden bahsetti özellikle atık suların arıtılmasıyla ilgili artıma yöntemlerinin dönüşümü, işte, artırılması konusunda.

Şimdi, sizin sunumuza gelecek olursak mesela, şurada, şu yabancı türlere geçmeden önce, nitrat değerinin sınırların üzerinde değerlerde olduğundan bahsettiniz ve bununla ilgili çalışmalar yapıldığını sunumunuzda anlatıyorsunuz fakat bu yapılan çalışmalar ne kadar zamandır sürüyor? Tarımsal kaynaklı kirliliğin kontrolüyle ilgili bu konuda yönetmelik var, Tarımsal Kaynaklı Nitrat Kirliliğine Karşı Suların Korunması Yönetmeliği, 2016'da çıkmış ve siz nitrat kirliliği izleme çalışmalarınızdan bahsediyorsunuz burada. Burada da, sunumda bahsettiğiniz nitrat kirliliği izleme çalışmaları bu Tebliğ'in çıktığı tarihten bu yana gelen çalışmalar mı yoksa müsilaj problemiyle karşılaştıktan sonra hızlandırılan çalışmalar mı? Birinci sorum bu, bu konuyla ilgili. Diğer sorum: Bu sınır değerlerin altına düşmesi için bir ölçümünüz var mı? Nasıl bir süre öngörüyorsunuz? Yani şu kadar sürede şu çalışmaları yaparsak şu ana kadar da şu sonucu elde ederiz." Aslında, Sayın Turan'ın da bahsettiği gibi, hakikaten şunları yapıyoruz, bu çalışmaları yapıyoruz, yapmaktayız ama ne sonuç elde ettik ya da ne sonuç elde etmeyi bekliyoruzun sunumda eksik olduğunu ben de belirtmek istiyorum, bu cevaplara ihtiyacımız var.

Şimdi, bu kirlilikle ilgili baktığımızda, özellikle oluşuma sebep olan maddelerin yani girdilerin kaynaklarına baktığımızda neler diyoruz? Evsel atık sular, endüstriyel atık sular, tarım alanlarından gelen sular, Karadeniz'den İstanbul Boğazı aracılığıyla taşınan organik madde, azot, fosfor girdisi; tüm bunlardan bahsediyoruz ve bugün, özellikle Marmara Denizi'nde balıkçılık üzerindeki, balıklar üzerindeki, canlılar üzerindeki etkileriyle ilgili benim gördüğüm kadarıyla henüz net bir bilgiye ulaşılmamış özellikle sizi de dinledikten sonra, Arzu Hanımı dinledikten sonra çünkü Arzu Hanım şöyle bir şey söyledi -yani bunu size soracaktım ama Arzu Hanımı dinledikten sonra soru biraz sanki anlamsız gibi kaldı- "Müsilajın içerisindeki özellikle bakterilerle ilgili bakıyoruz. Müsilaja neden olan kaynakları çalışıyoruz ve bir yıldan önce de bu içerisindeki ağır metallerle ilgili çalışıyoruz." dediniz, değil mi? Bir yıldan önce ağır metallerin olup olmadığı ya da ne oranda olduğuyla ilgili bir sonuca anladığım kadarıyla biraz ulaşmak...

ODTÜ DENİZ BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ DENİZ BİYOLOJİSİ VE BALIKÇILIĞI ANA BİLİM DALI ÖĞRETİM ÜYESİ DOÇ. DR. ARZU KARAHAN – Ağır metal değil de genel olarak dediğim gibi biz bütünleşik çalışıyoruz. Şu an yaklaşık bir aya kadar bir bölge için içerisindeki bakteri profilini, içerisinde patojen var mı yok mu söyleyebileceğiz. Ama bu sadece bir bölge için, bölgesel bu farklı olabilir ve derinliğe göre farklı olabilir.

EMİNE GÜLİZAR EMECAN (İstanbul) – Şimdi, o zaman ben tekrar size sorumu şu şekilde sorayım: Dün, Sayın Bakan Yardımcımıza da sorduğumuzda aslında bu soruya sizin cevap verebileceğinizi söyledi. Özellikle balıklarla ilgili Marmara Bölgesi'nde büyük bir şüphe var; balıkları yiyebilir miyiz, yiyemez miyiz? İçerisinde ağır metaller barındırıyor mu, barındırmıyor mu? Bununla ilgili bir çalışma, ölçüm yapıldı mı balıklarla ilgili, bir çalışma var mı? O çalışmalardan hangi sonuçları elde ettiniz?

Sonra, midyeyle ilgili bir çalışmadan, midye üretiminin artırıldığından ve midyenin –yanlışsam düzeltin lütfen- müsilaj oluşumuna engel teşkil ettiğini söylediniz, doğru mu anladım sunumda, öyle bir cümle sarf ettiniz.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AKİF ÖZKALDI – "Olumlu etkisi var." dedim.

EMİNE GÜLİZAR EMECAN (İstanbul) – Demek ki müsilağın içindeki birtakım –artık hangi maddeler bilmiyorum- onları yiyor, çekiyor kendine ama insanlar da midyeleri yiyor toplayarak, bunu da biliyoruz. O zaman, midye kaynaklı insan sağlığına zararlı bir oluşumla da karşı karşıya mıyız? Bununla ilgili bir çalışma yaptınız mı? Özellikle bu kısa vadeli süreçte yani müsilağa ilgili biz önlemleri konuşurken insan sağlığını korumak açısından bu bilgilerin de kamuoyuyla paylaşılması; hem bizimle hem kamuoyuyla paylaşılması gerektiğini düşünüyorum.

Şimdi, diğer bir sorum, mesela Bakanlığınızın eylem planında balıkçılıkla ilgili hayalet ağların temizlenmesi konusunda ciddi bir vurgu yapıyorsunuz orada, fakat uzmanlara sordüğümüzda ya da Marmara Bölgesi’nde yaşayan bir insan olarak kendi gözlemlerimizle de ulaştığımız bir sonuç, aşırı avlanmanın, kontrolsüz avlanmanın da Marmara Denizi’nde biyoçeşitliliğin azalması konusunda çok ciddi etkileri var yani gırgırlar, troller, avlanmalar, hayalet ağların oluşumu, tüm bunlar aslında oradaki tüm dengeyi ve besin zincirini de etkileyen bir ortam yaratıyor. Şimdi, hayalet ağların temizlenmesi tek başına bu anlamda yeterli değil, bununla ilgili, yasak avlanmayla ilgili de mücadele ettiğinizi söylüyorsunuz ama mesela, bu denetimler ne oranda? Yani bugüne kadar bu denetimlerin çok iyi yapılmamış olduğunu biz kendi gözlemlerimizle de görüyoruz, kendi deneyimlerimizle de görüyoruz. Bundan sonra, en azından, bu denetimlerin çok daha yoğun yapılması gerekiyor. O nedenle özellikle bu besin zincirinin bozulması... Dün Sayın Bakan da sunumunda vurguladı “Biz acaba müsilağa sebep olan besin zincirinin bozulmasında bir şey mi var, bir olay mı var, bunu da merak ediyoruz.” diye. Bununla ilgili bir çalışmanız var mı, ben bunu da sormak istiyorum. Aşırı avlanmanın özellikle bu etkisi yani oradaki çeşitliliğin...

Yine, aynı soruya bağlantılı olarak türlerden bahsedildi, bugün, Komisyondaki arkadaşlarımız da vurguladı, burada bahsedildiği kadar tür kalmadı. Aşırı avlanmanın, kontrolsüz avlanmanın mutlaka bunun üzerinde de etkisi var. Yabancı türler, istilacı türler bu noktada ne kadar etkili yine o ekosistemin ve besin zincirinin bozulmasında.

Yine, Eylem Planı’nızın 15’inci maddesinde “Dere yataklarına yapay sulak alanlar ve tampon bölgeler oluşturularak kirliliğin denize ulaşması önlenecektir.” diyorsunuz. Bu, sanki nedeni bırakıp sonuçla uğraşmak gibi bir görüntü veriyor ya da aynı anda ikisiyle birlikte belki uğraşmak lazım ama kaynağında kirlilik engellendiği zaman böyle bir çalışmaya da belki çok da fazla ihtiyaç kalmayacaktır. Özellikle, bugün, baktığımızda, Ergene Nehri ve Dilovası’ndaki Eynerce Deresi gibi kimyasal foseptiklere dönüşmüş su yolları varken sanayi kirliliğinin derelere boşaltılması önlenemezken ya da önlenmesiyle ilgili yeterli önlemler alınmazken sizin bu yapacağınız çalışma bu tampon bölgeleri oluşturmak, aslında tampon bölge oluşturduğunuz bölgelerde de zincirleme tepkilere sebep olabilecektir, oraya gelen kirlilik, sonuçta, yine bir doğal alana gelecek, yine bir yaşam alanına gelecek. Bu yapacağınız çalışma bana tek başına çok anlamlı gelmedi, onu belirtmek istiyorum. O anlamda da yine, özellikle endüstriyel kirliliğin önlenmesinde, dere yataklarının temizlenmesinde, denetimlerin artırılması, yaptırımların uygulanması, cezaların uygulanması, suistimallere izin verilmemesi Bakanlığınızın en öncelikli konusu olmalı. Bunlar yapıldığı zaman yani kaynağında kesildiği zaman problem diğer problemler de yine zincirleme olarak çözülecektir diye düşünüyorum açıkçası.

Son olarak, yine, sunumunuzdan gördüğüm kadarıyla, Karadeniz’den gelen yük ile Marmara’nın kendi içinde oluşturduğu yük hemen hemen birbirine yakın seyrediyor, ikisi de yakın ama bizim etkili olabileceğimiz alan Marmara’dan gelen yük üzerinde yapacağımız çalışmalar ve alacağımız önlemler çünkü Karadeniz’den gelen yük uluslararası sular olduğu için başka türlü çalışmalar gerektiriyor. Dün Sayın Bakan bu konuda da çok fazla yol alamayacağımızın mesajını bize verdi uluslararası anlaşmalardan ilgili biraz bahsederek ancak burada Karadeniz’den gelen yükü artırma olasılığı olan

Kanal İstanbul'un yapılması noktasında aslında çalışmamızın en başına belki de bunu koymamız gerekiyor. Bunu da kayıtlara girmesi açısından önemli buluyorum çünkü Kanal İstanbul açıldığı zaman, İstanbul Boğazı'nın yanına Karadeniz'den gelen yükü artıracak ikinci bir kanal açılması durumu yaşanmış olacak. Bu konunun bilim insanlarıyla da konuşulması gerektiğini söylemek istiyorum. Denizlerimize hiçbir faydası olmayacak bir projenin de aslında belki de bu çalışmalardan sonra yapılması gerektiği ortaya çıkacaktır diye düşünüyorum.

Benim şimdilik söyleyeceklerim bu kadar. Bundan sonraki süreçte sizden gelecek olan diğer bilgiler doğrultusunda da biz çalışmalarımıza devam edeceğiz.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Ben de teşekkür ediyorum.

Değerli Komisyon üyesi arkadaşlarımız uygun görürlerse Sayın Bakanımız cevaplasın, bir sürü sorular oldu.

Buyurun Sayın Bakanım...

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Sayın Başkan, ben bir söz rica ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Bir tur yaptık. Eğer çok uzun sürmeyecekse söz verelim.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Hayır, çok uzun değil, Çevre ve Şehircilik Bakanına dün biz Kanal İstanbul'la ilgili bir soru yöneltince ondan çıkıp nedense Sayın Profesör Doktor Mehmet Emin Birpınar, Bakan Yardımcısı bu arıtmayla ilgili İstanbul'da 2 firmanın bulunduğunu ve sekiz aydır ödemeler yapılmadığına için bu atığın doğrudan Marmara'ya atıldığına ilişkin bir şeyde bulundu ve dün ben İstanbul vekillerimizle görüştüğümde İstanbul Belediyesinden şu anda elimize veriler ulaştı, tutanaklara geçmesi adına bunu okumak istiyorum burada.

“Asya bölgesinde çeşitli kapasitede 21 terfi merkezi ve 33 arıtma tesisi olup bu tesisler 401 firma personeli tarafından işletilmektedir. Avrupa bölgesinde ise 25 adet terfi merkezi ve 56 adet atık su arıtma tesisi mevcut olup bu tesisler 553 personel tarafından işletilmektedir. Kamu İhale Mevzuatı'na uygun olarak yapılan 2 ayrı hizmet alımı ihalesiyle tesislerimiz işletilmektedir, bütün işletme safahatı İSKİ personelinin gözetim ve denetimi altında yapılmaktadır. Tesislerimiz yedi gün yirmi dört saat esasına göre işletilmekte olup söz konusu tesislerimizden yağışlı havalarda herhangi bir taşkına müsaade edilmemektedir. Firma, tesisin işletme personelinin temin etmesinin yanı sıra kimyasal madde temini, çamur nakli ve hizmet aracı temininden de sorumludur. Ayrıca, rutin bakım onarım işleri de firma tarafından gerçekleştirilmektedir. Tesislerin önemli bir işletme gider kalemlerinden olan enerji bedeli, çamur bertaraf bedeli, nitelikli bakım ve onarım bedelleri ile iyileştirme ve kapasite artırımı bedelleri idareye aittir. Dolayısıyla, firmanın enerjiyi kısıtlı kullanımı hâlinde veya tesisi baypas etmesi hâlinde herhangi bir kazancı olmayacaktır -bu, 14/7/2021 tarihli yazı, onu da ifade edeyim burada- son üç ayda atık su tesislerimiz için ödenen elektrik, doğal gaz bedeli yaklaşık 70 milyon TL olup bu da tesislerimizin sürekli çalıştığını göstermektedir. Bütün tesislerimiz çevre il müdürlüğü ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı elemanları tarafından rutin ve rutin dışı denetimlere tabii tutulmaktadır. Çevre ve şehircilik il müdürlüğünce 2021 yılı Mayıs ayında toplam 17 set denetim yapılmışken 2021 yılı Haziran ayında 179 set denetim gerçekleşmiştir. Bu denetimlerde gerekli numuneler alınmakta ve tesisin durumu hakkında tutanaklar tutulmaktadır. Bu tutanakların hiçbirinde tesisin çalışmadığına dair bir not yoktur. Tesislerimizin büyük bir çoğunluğu Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından SAİS kabinleri vasıtasıyla yirmi dört saat on-line olarak izlenmektedir. Bu hususta şimdiye kadar kurumumuza herhangi bir yazılı veya sözlü uyarı yapılmamıştır, bu da tesislerimizin sürekli çalıştığını göstermektedir. Son üç aylık dönemde Avrupa yakası atık su işletmecisi firmaya 45 milyon TL, Asya

yakası atık su işletmecisi firmaya 26 milyon TL olmak üzere toplam 71 milyon TL ödeme yapılmıştır. Para ödenmediği için tesislerin işletmesinin durdurulduğu iddiası doğru değildir. 14/7/2021.” İSKİ Genel Müdürü Raif Mermutlu tarafından gönderilmiştir yazı. Aynı zamanda, arkadaşlar, 13/7/2021 tarihli Çevre ve Şehircilik Bakanlığının denetim raporları var elimizde, bunu da size sunacağım Sayın Başkan. İSKİ Paşaköy İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi Çevre ve Şehircilik Bakanlığı görevlileri tarafından denetlenmiş; kabinlerin çalışır durumda olduğu, anlık ölçüm sonuçlarının bilgisayarda iletildiği, numune alma cihazının çalıştığı, kamera sisteminin çalışır vaziyette olduğu. Yine, İSKİ Üsküdar Atıksu Ön Arıtma Tesisinde -isimleri var denetleyen kişilerin- yine, SAİS kabininin çalışır durumda olduğu, anlık ölçüm sonuçlarının tutulduğuna ilişkin belgeler var. Yine, İSKİ Paşaköy İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisinde de yine benzer şekilde bütün kullanım pompalarının, geri kalan kısmının, her tarafının -tamamını okumuyorum- Riva Deresine uygun bir şekilde deşarj edildiğine dair tutanaklar var, bu tutanaklar da Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından tutulmuş tutanaklar. Sayın Bakan Yardımcısının doğrusu neye hizmet ederek böyle bir iddiayı ortaya attığı anlaşılamamıştır. Bakan yardımcılarımızın siyasi saiklerden uzak, teknik olarak çalışması gerektiğini burada ifade etmek istiyorum. Bu belgeleri de size sunacağım Sayın Başkan.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Peki, teşekkür ederim.

MUSTAFA CANBEY (Balıkesir) – Başkanım, bir söz alabilir miyim?

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Mustafa Canbey Balıkesir Milletvekilimiz, buyurun.

MUSTAFA CANBEY (Balıkesir) – Sayın Vekilim, teşekkür ediyoruz çünkü konuyla ilgili açıklama yaptınız ama tabii, burada, muhatap toplantıda yok şu anda. Arzu ederseniz, sizin bilgi notunuzu biz Bakan Yardımcımıza iletelim. Bakan Yardımcımızdan gelecek olan bilgi notunu da hazırunla burada tekrar paylaşalım, olur mu?

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Tutanaklara geçmesi için özellikle burada...

MUSTAFA CANBEY (Balıkesir) – Aynı zamanda, hem de konuyla ilgili hazırunu aydınlatmış oluruz.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Teşekkür ediyorum.

MUSTAFA CANBEY (Balıkesir) – Ben teşekkür ederim. Kolaylıklar. Sağ olun.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Özür diliyorum Sayın Bakanım, sizin de vaktinizi aldık ama.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AKİF ÖZKALDI – Estağfurullah.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Sayın Bakanım, söz sizde.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AKİF ÖZKALDI – Sayın Başkanım, değerli Komisyon üyeleri; yeniden saygılarımla cevaplamaya çalışacağım.

Şimdi, müsilağın nedenleri aslında sunumda vardı ama tekrar üzerine gitmekte herhâlde fayda var. Yani hem noktasal hem de yayılı yükler olarak su kirliliği açısından, evsel atıklar, tarımsal kaynaklı azot, fosfor, endüstriyel atıklar, organik atıklar ve deniz hareketliliğinin azalması önemli bir faktör çünkü hareket olunca bunlar bir araya gelemiyor, kümelenemiyor, ayrışması daha fazla oluyor, ondan bahsettik. Tabii, sıcaklığın da belli bir şeyin üzerine çıkması bunların çoğalmasına bir sebep. Ağır metalden bahsedildi. Bu rakamların müsilağın ağır metal limitlerinin altında olduğunu belirtmiştik, zaten sunumumuzda da var.

Şimdi, sırayla gidecek olursak, bakanlık olarak biz bu konuda yani bu müsilağ olduktan sonra mı başladık eylem planlarına, yoksa önceden gelen çalışmalarımız var mı, bunları çok kısa cevaplamaya çalışacağım. Zaman zaman, uygun görürseniz ilgili arkadaşlara da detay bilgi vermek üzere söz de vermek isterim.

Sayın Başkanım, Tarım ve Orman Bakanlığı olmadan önce biliyorsunuz Orman ve Su İşleri Bakanlığı ile Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı vardı. Orman ve Su İşleri Bakanlığı dönemimizde, biz, 25 havzada havza koruma eylem planlarımızı tamamlamıştık. Ayrıca, hassas alanları da Su Yönetimi Genel Müdürlüğümüz belirlemişti. Şu anda, Tarım Reformu Genel Müdürlüğümüz tarafından bu çalışılmış alanlar üzerinde bölgesel olarak çalışmalarımız devam ediyor. Bir defa, bizim eylem planlarımız bahsettiğimiz bu hassas alanlar olsun, nitrata hassas alanlar olsun, ilaç kullanımı, organik tarım, iyi tarım uygulamaları, hem yeraltı hem yerüstü su yollarının izlenmesi vesaire tüm bu çalışmalarımızla 2004 yılından beri tarımsal faaliyetlerden kaynaklı kirlilikleri izliyoruz yani bunu açıkça belirtmek isterim altını çizerek tekrar, 2004 yılından beri tarımsal faaliyetlerden kaynaklı kirlilikleri biz izliyoruz.

Şimdi, hassas alanlara gelince nitrata hassas alanları söylemiştik zaten. Biz, 25 nehir havzasında bunları çalışıyoruz. Şu ana kadar 11 havzada tamamladık bu çalışmalarımızı. Marmara ve Susurluk'ta 2021 yılında yani bu yılda tamamlanmıştı zaten. Bu işlemler için ülke genelinde 2004'ten beri 4.836 istasyonda gözlem yapılıyor. Projeyi TÜBİTAK MAM ile Tarım Reformu Genel Müdürlüğümüz birlikte yürütüyorlar. Eylem planlarımızdan bahsettik. İstilacı türler, balıkçılığın izlenmesi, yavru balıklar etkileşimi vesaireyle ilgili konuları ben tamamladıktan sonra, Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğünden Daire Başkanına vereceğim.

Bir de şunu belirtmekte fayda görüyorum. Genelde Marmara Denizi'nin kirliliğinin izlenmesi ve atık su arıtma tesislerinin yönetimi konusu gündem oldu. Her iki konuda da hem denizlerin -Marmara dâhil- kirlilik açısından izlenmesi konusu hem de atık su arıtma tesisleri yönetimi Çevre ve Şehircilik Bakanlığının uhdesindedir. Biz de Ergene'de yaptık doğrudur, Ergene'de biz evsel atık su arıtma tesislerimizi yaptık bize verilmiş olan yetki dahilinde. Onlar da -Ergene arıtmış olarak şu anda belediyelere devredildi, veriliyor. Ergene'yle ilgili de uygun görürseniz, konuşmamın sonunda, yine, Su Yönetimi Genel Müdürlüğümüz Bilal Bey'e Ergeneyle ilgili biraz daha söz verebiliriz. Sonuçta oradaki artılan suların da Marmara Denizi'ne derin deşarj olarak deşarjı sağlanıyor.

Bunların dışında iyi tarım uygulamalarına tekrar dönecek olursak biz iyi tarım uygulamaları sayesinde kimyasal gübre olmadığı için, kimyasal sıfır olduğu için yeraltı suyunun kirlenmesine engel olarak, önleyici olarak, tedbir olarak görüyoruz organik tarımı. 10 adet standartta gübre rehberiyle ilaç ve gübre kullanımını denetliyoruz, çalışıyoruz. Marmara ve Susurluk'ta iyi tarım kodunun çiftçimize uygulanmasıyla 2008'den bugün kadar yüzde 11'lik bir azalma söz konusu, önemli bir azalma. Hedefimiz, inşallah, 2024 yılında bu kirliliğin denize ulaşmasını durdurmak.

İlaç kullanımının etkilerinden bahsedildi. Biraz hem Avrupa Birliği ülkeleriyle hem de dünya ortalamasıyla ülkemizi karşılaştıracak olursak şu anda ülkemizde kullanılan hektar başına miktar 2,5 kilogram; bu, Avrupa Birliği ülkelerinde 3,61 kilogramdı, dünya ortalaması da 2,66 kilogram/hektar yani ülkemizdeki ilaç kullanımı, hem dünya ortalamasından hem de Avrupa Birliği ülkelerinin ortalamasından aşağıda diyebiliriz.

Şimdi, bir de şu slayta tekrar gelmek istiyorum: Gübre kullanımından bahsedildi. Gübre kullanımında da ülkemizin hem Avrupa Birliği ülkeleri arasında hem de dünya ortalamasına göre nerede olduğunu çok rahat görebiliriz. Türkiye ortalaması 110 kilogram hektar, dünya ortalamasının 135 olduğunu söylemiştik; Avrupa Birliği ülkelerinde daha fazla, 160 kilogram /hektar efendim.

Evet, Sayın Başkanım, benim şimdilik... Bir de korunan alanlardan bahsedildi. Marmara Denizi'nde müsilağ alanlarına yakın olan, ilan edilmiş tescilli korunan alanlarımız var. Sayın Milletvekilimiz sormuştu, onlar hakkında da çok kısa bilgi verip... Değirmenburnu Tabiat Parkı, Dilburnu Tabiat Parkı, Büyükada Tabiat Parkı, Hersek Lagünü Sulak Alanı, İzmit Körfezi Sulak Alanı tampon bölge -ki olumlu etkisi mutlaka vardır bunlara- İznik Gölü sulak alanının tescili var, Kocaçay Deltası sulak alanı, Bursa Karacabey Karadağ'ı, Ovakorusu Yaban Hayatı Geliştirme Sahası, Gönen Deltası sulak alanı, Uluabat Gölü Ramsar alanı, Manyas Kuş Gölü Ramsar alanı kapsamında, bunlar da Bakanlığımız uhdesinde yürüttüğümüz korunan alanlar.

Şimdi, uygun görürseniz Su Yönetimi Genel Müdürlüğümüze bir söz verelim, arkasından da Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğümüzle Daire Başkanımıza.

İLYAS ŞEKER (Kocaeli) – Başkanım, bir şey sorabilir miyim şu tabloyla ilgili?

Sayın Bakanım, tabloda bir şey dikkatimi çekti: Şimdi, Türkiye'de hektarda kilogram olarak ortalama 110 kilogram ama... Bu, Türkiye ortalaması herhâlde, bu rakam bildiği kadarıyla.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AKİF ÖZKALDI – Türkiye ortalaması, doğru.

İLYAS ŞEKER (Kocaeli) – Marmara'nın kıyı illerinde bu 131.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AKİF ÖZKALDI – Doğrudur.

İLYAS ŞEKER (Kocaeli) – Aslında, gübre İç Anadolu'da, Konya bölgesinde, Güneydoğu'da daha çok kullanılmıyor mu? Acaba bu rakamda bir sıkıntı var mı? Ortalamanın çok çok üzerinde Marmara.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AKİF ÖZKALDI – Efendim, bu rakamlar tamamen FAO rakamlarıdır, kontrol edilebilir kesinlikle, gelmeden önce bir de öyle bir şey de geldi, bu bilgiler hem günceldir hem de bir veriye, bir referansa dayalıdır, 2018 yılında FAO'nun yayınlamış olduğu verilerden alınmıştır.

İLYAS ŞEKER (Kocaeli) – Ya, Marmara'da bu kadar çok tarım var mı?

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AKİF ÖZKALDI – Bu kadar.

İLYAS ŞEKER (Kocaeli) – Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Su Yönetimi Genel Müdürü Sayın Bilal Dikmen, buyurun.

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI SU YÖNETİMİ GENEL MÜDÜRÜ BİLAL DİKMEN – Sayın Başkanım, sayın milletvekillerim; hepinizi kurumum ve şahsım adına saygıyla selamlıyorum.

Öncelikle, Sayın Bakanımız koruma planlarını vurguladı, Marmara ve Susurluk havzaları için de yapmış olduğumuz planlardan kısaca bahsetmek isterim: Sayın Bakanımızın belirttiği gibi, biz, 25 havzada, Havza Koruma Eylem Planları'nı tamamladık ve bu, 15 ana eylemden oluşuyor. Daha sonra, buradan hareketle de dönüp nehir havzası yönetim planlarını hazırlıyoruz. Şu anda, Türkiye genelinde de 11 tane havzada nehir havza yönetim planlarını hazırladık. Susurluk havzası da bunlardan bir tanesi, Susurluk havzası tamamlandı. Marmara havzasının da geçtiğimiz hafta -IPA Projesi kapsamında yapacağımız nehir havzası yönetim planını- sözleşmesi imzalandı, çalışmaya başlıyoruz.

Yine, “Hassas alanlar” diye Sayın Bakanımız belirtti, bir proje yürüttük; bu projeyi TUBİTAK'la birlikte yürütmüştük, 2012-2015 döneminde yürüttüğümüz bir proje. Bu projenin çıktısını 2016 yılında da yönetmelik olarak yayınladık. Türkiye genelinde tarımsal hassas, nitrata hassas alanları ve kentsel hassas alanları belirledik. Burada, kentsel hassas alanlarda yapılacak atık su arıtma tesislerinin tamamının ileri arıtım düzeyinde planlanması gerekiyor. Nitrata hassas alanlarda da Tarım Reformu Genel Müdürlüğümüzün nitrata hassas bölgeleri belirlemek üzere bir çalışma yapması gerekiyordu. Tarım Reformu Genel Müdürlüğümüz bu projenin çıktısını altlık olarak kullanarak nitrata hassas bölgeleri

belirleme çalışmasını devam ettiriyor ve bu çerçevede de nitrata hassas bölgeler belirlendiğinde, burada iyi tarım uygulama kodlarına uygun tarımsal faaliyetler yürütülecek. Dolayısıyla, buraya gelecek olan tarımdan kaynaklı kirliliklerin önüne geçilmesi sağlanmış olacak. Şu anda, Çevre ve Şehircilik Bakanlığımız, almış olduğu önlemlerle “Marmara havzasında ileri arıtımını yapılması” diye bir önlem getirdi; zaten hassas bölgelerde biz bu kriteri getirmiştik. Yönetmelik gereği, hassas bölgelerde, hassas alanlarda bu arıtma tesislerinin dizaynına 2016’dan sonra başlanması gerekiyordu.

Ergene’yle ilgili olarak da... Malumunuz olduğu üzere, Ergene’de sanayide -2010 yılından öncesine baktığımız zaman, 2011 yılından önce- bir dağınıklık vardı, münferit tesisler oldukça fazla. Bu çerçevede, bir düzenleme yapıldı, organize sanayi bölgeleri yapıldı, arıtma tesisleri dizayn edildi ve bu arıtma tesislerinin tamamı ileri arıtım yapacak şekilde dizayn edildi yani azot, fosfor giderimi de bu arıtma tesislerinde olacak. Ergene’den Marmara Denizi’ne verilecek derin deniz deşarjındaki suyun problemi sadece elektriksel iletkenliktir, önünde başka hiçbir problem yok. Kaldı ki denize baktığımız zaman, denizin elektriksel iletkenliği 50-60 bin mikrosiemens civarında ama bizim vereceğimiz, deşarj edeceğimiz suyun...

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Tuzluluk, değil mi?

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI SU YÖNETİMİ GENEL MÜDÜRÜ BİLAL DİKMEN – Tuzluluk tabii, tuzluluk.

Bunun elektriksel iletkenliğinin 4-5 bin mikrosiemens civarında olacağı öngörülüyor. Şu ana kadar da toplamda günlük 460 bin metreküp bir deşarj bekleniyor ama bunun yüzde 5 civarında... Yani bir deşarj başlamış durumda.

Yine, Sayın Bakanım evsel atık su tesislerini söyledi. Evsel atık su arıtma tesisleri hiçbir şekilde Marmara Denizi’ne deşarj edilmeyecek, bunlar Ergene havzasında kalacak, Ergene havzasının doğal akımına bırakılacak. Bu arıtma tesislerinde yine, ileri biyolojik arıtım, azot fosfor giderimleri var. Eğer bunların deşarjını da yaptırmazsak buraya, Ergene Nehri’nin tamamen kuru bir nehir durumuna gelme ihtimali de var.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Evsel atığın yüzdelik oranı nedir ki Ergene’de kirlenici olarak sanayi atıklarının diğer kirlenici unsurların...

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI SU YÖNETİMİ GENEL MÜDÜRÜ BİLAL DİKMEN – Azot, fosfor açısından baktığımızda Sayın Vekilim, sanayinin azot, fosfor katkısı ihmal edilmelidir, evsel atıklar daha fazla.

Yine, vekillerimizden birisi Ergene’de Sayın Bülent Şık’ın yapmış olduğu bir çalışmadan bahsetti. Bu çalışma bizim Bakanlığımıza yapılmış ve bizim Bakanlığımız adına yapılmış bir çalışma değil, Sağlık Bakanlığı adına yapılmış bir çalışma; bu çalışmanın çıktıları bizimle paylaşılmadı, detaylarını bilmiyoruz. O nedenle, bunun açıklamasını da kamuoyuna açıklanmasını da Bakanlığımızın yapmaması gerekir diye düşünüyorum.

Arz ederim efendim.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Teşekkür ederiz.

Şimdi, Daire Başkanımız Mahir Kanyılmaz...

Buyurun.

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI BALIKÇILIK VE SU ÜRÜNLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ KAYNAK YÖNETİMİ VE BALIKÇILIK YAPILARI DAİRE BAŞKANI MAHİR KANYILMAZ – Sayın Başkanım, kıymetli vekillerim; saygılarımla cevaplara geçmek istiyorum hızlıca.

Bakanlığımız, balıkçılık yönetimi konusunda uluslararası kuruluşlarla yakın iş birliği içinde. Mesela, FAO, GFCM ve en son dün, Sayın Bakanımızın imzaladığı GF Projesi'yle uluslararası manada balıkçılık stoklarının ve bağlılarının yönetilmesiyle ilgili yoğun iş birliği içindeyiz. Bununla birlikte, ICCAT Akdeniz'de ya da Karadeniz'de yine uluslararası gruplarla iş birliği hâlindeyiz.

İstilacı türler, tüm dünyanın olduğu gibi ülkemizin de yoğun sorunları arasında. Bunlarla mücadele yapmaya gayret gösteriyoruz, basından da yansıdığı üzere, balon balığının avlanmasının desteklenmesi, aslan balığının tüketime kazandırılmasıyla ilgili çalışmalar yapıyoruz. Sayın Vekilim, orfoz avcılığı yasak sürekli, nakledenlere, taşıyanlara 5.500 lira civarında para cezası var. Lahoz avcılığı, balon balığı ve aslan balığının tüketen... Üreme dönemlerinde lahoz da yasak, ayrıca boy limiti var.

RIDVAN TURAN (Mersin) – Kilosu 150 lira olunca kimse yasayı takmıyor.

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI BALIKÇILIK VE SU ÜRÜNLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ KAYNAK YÖNETİMİ VE BALIKÇILIK YAPILARI DAİRE BAŞKANI MAHİR KANYILMAZ – Tezgâhlarda, yasa dışı olarak elbette zaman zaman görmek mümkün ama yurt dışından ithal orfoz ve lahoz geldiğini de hatırlatmak isterim; özellikle Tayland'da yetiştiriliyor. Bizim ülkemizde de dünyada ilk defa bize ait olan lahoz türü Bakanlığımızın çalışmalarıyla üretime alındı, biz bunları da üretip denizlere bırakıyoruz balıklandırma amacıyla; tabii ki bunun etkinliğinin artırılmasına ihtiyacımız var.

Mercan türleri, asitleşme ve karbondioksit artışından dolayı tüm dünyada yok oluyor. Ülkemizin de kurucu olduğu G20 ülkeleri Mercan Resifleri Araştırma, Hızlandırma Komitesi var, ben de Türkiye temsilcisiyim, kurucu üyeyiz ülke olarak. Yakın zamanda faaliyete başladı, on gün önce yönetim planı, altyapısı, tüzüğü tamamlandı, biz de ülke olarak yoğun katkı verdik, merkezi Suudi Arabistan'da. Bunun da fonlarından yararlanacağız inşallah önümüzdeki süreçte. Marmara Denizi'nde Prens Adaları'nda başarılı bir şekilde mercan transplantasyonu yapıldı, biz de destekliyoruz, Bakanlığımızın da izni var. Başka bir lokasyondan mercan resifleri alınarak dikildi ve yüzde 60'ın üzerinde başarı var, bu, öncü bir çalışmadır. İnşallah, korunan alanların artırılmasıyla birlikte mercan resiflerinin artırılması hususları da artacak.

Müsilaj kapsamında, su kirliliği çalışmaları ülke kaynaklarının etkin kullanılması adına Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yürütülüyor, 300'e yakın istasyonda analizler yapılıyor ve verileri bizimle paylaşıyorlar. Ayrıca, alıcı ortam izlemesi yapıyoruz Marmara'da fakat bu çalışmayla birlikte biz, alıcı ortam izlemesini askıya aldık tek kaynaktan izlenebilmesi için.

Avlanan tür sayısının durumu maalesef, tüm dünyanın sorunu. 1915'te Karekin Deveciyan'ın yazdığı, bildirdiği durumdan çok farklıyız tüm dünyada olduğu gibi. Tür sayısında azalma fiilen istatistiklerde görüle bile bazı türler miktarı az olduğu için diğer türler için de bildirilir. Sayıda önemli bir değişiklik yok; bazı yıllar avlanıyor, bazı yıllar avlanmıyor, verisinde azalmalar olabilir ama -Mersin balıkları gibi, 3 türünün yok olduğu gibi- bazı türler tehdit altında, iklim değişikliğine bağlı olarak özellikle.

Aşırı avcılık; 2001'den beri Marmara Denizi'ndeki av verilerine baktığımızda, 2006, 2012 ve 2018'deki istisnai durumlar hariç sürekli bir düşüş eğiliminde. Sizin de Sayın Vekilim, içinde bulunduğunuz komisyonda Su Ürünleri Kanunu güncellenmişti, bu kanun bize çok güçlü yetkiler vermişti. Bu kanundan aldığımız güçle kanun uygulamaya girdiği tarihten itibaren 220'nin üzerinde yasa dışı avlanan gemiye el konuldu ve bunların bir kısmı üniversitelere, bilimsel kuruluşlara verildi, kötü durumda, kullanılmayacak durumda olanlar Makine ve Kimya Endüstrisi kurumuna gönderildi imhası için. İsteyen belediyelerimize de -kim isterse- bu teknelerden, gemilerden alması için veriyoruz, vermeye devam ediyoruz.

Yasa dışı avcılık; o da tüm dünyada olduğu gibi önemli bir sorun. Sahil Güvenlik’le birlikte çok yoğun mücadele ediyoruz. 180 binin üzerinde denetimimiz var su ürünleri alanında ama aradan kaçanlar oluyor mu, tabii ki, olabiliyor maalesef. Eskiye göre çok daha güçlü olduğumuzu hatırlatmak isterim. Besin zincirinin bozulması durumundan ziyade besin miktarının çok fazlalaşması var, Marmara Denizi’nde. Artık bu fitoplanktonların... Azot-fosfor miktarında çok fazla bir değişiklik olmadığından da bahsediliyor. Tabii ki, bu nüfusa bağlı olarak elbette artıyor.

RIDVAN TURAN (Mersin) – “Otuz yıldır artmamış.” deniliyor.

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI BALIKÇILIK VE SU ÜRÜNLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ KAYNAK YÖNETİMİ VE BALIKÇILIK YAPILARI DAİRE BAŞKANI MAHİR KANYILMAZ – Artmadığı söyleniyor ama o tabii ki, bilimsel veriler her yerde materyal, metot, uygulama, analiz yöntemleriyle farklılık arz edebilir. Burada esas sorun, müsila oluşumuna neden olan fitoplanktonların artması için mükemmel bir ortam oluşması; Marmara Denizi’ndeki su sıcaklığının uzun yıllar ortalamasının çok üzerinde, bir ay, iki ay seyretmesi gerekirken beş altı ay gibi çok uzun bir süre mükemmel fitoplankton üremesine neden olacak sıcaklığa ulaşması ve suyun durgun olmasıdır. Tabii ki, azot, fosfor zaten vardı, 2006’da da yaşandı, Marmara’da müsila, aslında 1980’lerden beri oluşmaya başladı, belki çok farkında olunmadı, bu seferki kadar trajik bir durum yaşanmadı ama 1980’lerden beri müsila kısmi olarak Marmara Denizi’nde görülmüştür, 2006 bunun en belirgin olarak ortaya çıktığı zamandır.

Balık ve midyelerin tüketilmesiyle ilgili hem Bakanımız hem Genel Müdürümüz basın açıklaması yaptı. Marmara Denizi’nde müsilaıdan sonra 23 ilave istasyon ilave edildi. Hem midyeler hem diğer su ürünleri ve balıklardan on beş günde bir analiz yapılıyor, fitoplankton toksinleri, toksik algler, ağır metaller, bakteriler ve diğer bileşenler açısından baktığımızda, müsila öncesi ile müsila sonrası arasında değişen bir durum yok. Basına da bu yansıdı, tüketilebilir; bugün de İstanbul’da Sayın Bakanımız, Çevre ve Şehircilik Bakanımızla balık ekmek ikram ediyor, şu sıralarda ediyor olması lazım bu planlar kapsamında.

Hayalet ağlar önemli bir sorun.

EMİNE GÜLİZAR EMECAN (İstanbul) – Çernobil’den sonra radyasyonlu çay da içilmişti. O çok değil ama bilimsel araştırma kısmını kabul edip...

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI BALIKÇILIK VE SU ÜRÜNLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ KAYNAK YÖNETİMİ VE BALIKÇILIK YAPILARI DAİRE BAŞKANI MAHİR KANYILMAZ – Analizler yapıyor efendim.

RIDVAN TURAN (Mersin) – O sonuçları bize vermelisiniz, yaptığınız çalışmanın sonuçlarını.

EMİNE GÜLİZAR EMECAN (İstanbul) – Evet, o önemli. Balık ekmek konusunu...

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI BALIKÇILIK VE SU ÜRÜNLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ KAYNAK YÖNETİMİ VE BALIKÇILIK YAPILARI DAİRE BAŞKANI MAHİR KANYILMAZ – Gıda Kontrol Genel Müdürlüğümüz tarafından yürütülüyor analizler, düzenli olarak yapılıyor. Hiçbir sakınca olmadığını söyleyebiliriz, tabii ki, veriler de paylaşılır.

Hayalet ağlar, Bakanlığımızın 2014’ten beri uyguladığı bir proje, uluslararası da ses getirdi. Marmara Denizi’nde müsilaıdan dolayı balıkçılarımız ağlarını çekemiyor, tıkanma oldu -özellikle küçük ölçekli balıkçılarımız- bir kayıp yaşandı. Biz de bunu Bakanlık olarak kendimiz teklif ettik, plana girmesi için. Yoğun bir çalışma yapıyoruz.

Tuna Nehri Konvansiyonu var, Tuna Nehri'nin kirliliğinin önlenmesiyle ilgili ve Bükreş Sözleşmesi. Bu sözleşmeler arasında iş birliği de var. Tabii ki, asıl sorunun yarısı oradan kaynaklanıyor ve orayı yönetmek çok kolay değil. Kendi sorunumuzu yönetmek için Bakanlık olarak üzerimize düşeni yapmaya devam edeceğiz.

Teşekkür ediyorum, arz ederim.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Peki, teşekkür ediyorum.

Değerli arkadaşlar, bugünkü toplantıyı müsaadenizle kapatıyoruz, bir sonraki toplantının gündemini ve tarihini bilahare size ulaştırmak üzere...

RİDVAN TURAN (Mersin) – Çok kısa bir söz almak istiyorum.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Tabii, buyurun.

RİDVAN TURAN (Mersin) – Bilgilendirme için teşekkür ediyorum.

Fakat biz bu bilimsel verileri bekliyoruz sizden. Marmara'daki yerli türler hakkında yaptığınız çalışmaları; bu yerli türlerin ne kadarının orada olup olmadığı; kirlilik yükünün artması, küresel ısınmanın artması ekstra Marmara Denizi'nin de bunlardan daha fazla artması sebebiyle -ısını kastediyorum- yerli türlerin başına ne geldi, bunları bekliyoruz.

Ya, ben, sorduğum soruların bir kısmına cevap alamadım ama özellikle bu konulara ilişkin geri dönüş yaparsanız çok mutlu olacağız çünkü benim bir hipotezim var, yani bu Komisyona gelirken hipotezi kanıtlamak ya da çürütmek için geldim. O hipotezim de şu: Biz, bu, tamamen o partiden, bu partiden bağımsız bir şey, siyaset üstü demiyorum ama Marmara'da ne kadar belediyeçilik yapmış, ne kadar fabrikası olmuş, hangi partiye mensup olursa olsun -bu, beni hiç ilgilendirmiyor- ama mesela bir dalışta görmediğim bir şeyi görmek beni müthiş heyecanlandırıyor, müthiş keyifleniyorum. Yani, her şey bir yana tabii, tablonun ciddiyetinin yanında bu bireysel hoşluk hâli belki çok önemli değildir ama her şey bir yana bu hipotezin temeli hep beraber yani uygarlık olarak bizim bu denizin başına çorap ördüğümüz gerçekliğine dayanıyor ve buradan hareketle de endüstriyel atıklar, evsel atıklar, tarımsal atıklar, bunları artıracak olan Kanal İstanbul gibi projeler; bütün bu projelere karşı olmağımızın temelinde insanın denize yaptıkları var, temel hareket noktamız bu. O sebeple, hiçbir parti aidiyetinin ben önemli olduğu kanısında değilim. İş ki hep beraber denizleri kurtaralım, Marmara'yı kurtaralım. Marmara'yı kurtarmak Karadeniz'le ilişkili, kuzey Ege'yle ilişkili orayı da ele almayı gerektiriyor. Bu sebeple, lütfen, bize dönüş yapın bu verileri bizimle paylaşın çünkü sonuçta, politika oluşturucu olanlarız, yasamayız, sizin vereceğiniz geri dönüşle istikametimize yol çizeceğiz.

Teşekkürler.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Peki, teşekkür ediyoruz.

Sayın Bakanım, zaten söz konusu verileri bize ulaştırırsanız biz onu iki türlü değerlendiririz. Bir, Komisyon üyesi arkadaşlarımıza göndeririz; ikincisi, oluşacak raporların içerisinde temel verilere dönüştürecek onları, bizim açımızdan son derece önemli.

İstanbul Milletvekilimiz Ali Şeker Bey, buyurun.

ALİ ŞEKER (İstanbul) – Ben, Bülent Şık ve arkadaşlarının yaptığı bu çalışmayla ilgili olarak... Bu çalışma, 2011'de yapılmış bir çalışma yani on yıl olmuş. Gıda güvenliği ve tarımsal alanlardaki su kirliliği ve çevre kirliliğini özellikle araştırmışlar yani on yıl önce yapılan bir araştırmanın verilerinin Tarım Bakanlığına gelmemiş olması da... Yani bilimsel bilgi kimsenin saklayacağı bir şey değil. İnsanlar kanser oluyor; Dilovası'nda kanser vakaları beklenenin 2 katına, 3 katına çıkıyor. Böylesi bir durumda, Tarım Bakanlığında bu bilgilerin olmaması korkunç bir ihmal, bence mutlaka bakanlıklar

arası irtibata geçip o çalışmanın sonuçlarını elde etmek gerekir. 1.440 su örneği, 1.380 gıda örneği üzerinde çalışmışlar ve çok önemli sonuçlar da elde edilmiş bu çevre kirliliğiyle, gıda kirliliğiyle ilgili. Bu, Türkiye açısından çok önemli bir durum, Tarım Bakanlığı mutlaka bunların sonuçlarını alıp -bunlarla ilgili on yıl geçmiş- artık ne yapması gerekiyorsa önlem konusunda üzerine düşeni yapmalı diye düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Bu sorunun muhatabı biraz da biz oluyoruz.

Şüphesiz, Bülent Şık Hoca'nın yaptığı çalışmaları biz Komisyon olarak Sağlık Bakanlığından talep edelim ve onu da değerlendirelim inşallah.

İLYAS ŞEKER (Kocaeli) – Başkanım, Dilovası'nda standartların üzerinde öyle bir kanser artışı filan söz konusu değil yani şimdi kayıtlara geçiyor, bu tür böyle altı dolu olmayan bilgileri kullanmak doğru bir ifade değil.

ALİ ŞEKER (İstanbul) – Verileri bir çalışalım.

İLYAS ŞEKER (Kocaeli) – Çalışıyor zaten, çalışıldı da.

Yani altı dolu olmayan bilgileri burada söyleyip de kayıtlara geçirip daha sonra da “Bu, kayıtlarda böyleydi.” deyip de dışarıda kullanmak doğru bir ifade değil. Lütfen, bu konuda biraz daha hassas olalım; ülke hepimizin, kent hepimizin. Dilovası'ndaki hava kirliliğinin ağır nedeni sanayiden ziyade, şehir merkezinden geçen D100 Kara Yolu ve otoyol. Şu anda Kuzey Marmara Otoyolu'yla birlikte bu oran ciddi anlamda da... Özellikle kente verilen egzoz gazı olayı ciddi anlamda azalıyor, kaldı ki verilere göre de ortalamanın üzerinde orada bir kanser olayı da söz konusu değil. Bunu ifade etmek istiyorum.

ALİ ŞEKER (İstanbul) – Ben de size cevap vermek istiyorum.

İLYAS ŞEKER (Kocaeli) – Ya, cevap vermenize gerek yok, varsa elinizde sağlıklı bilgi, koyun ortaya.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Peki, Ali Şeker Bey, buyurun.

ALİ ŞEKER (İstanbul) – Çevre Mühendisleri Odası Kocaeli şubesinin açıkladığı istatistiğe göre 2017'de dünyada kanserden ölenlerin oranı, yani ölüm sıralaması içerisinde kanserin tuttuğu yer yüzde 12,5 iken Türkiye'de 12,9 dünya ortalamasında. Bu oranın Dilovası'nda yüzde 33,7'ye kadar çıktığı ifade ediliyor yani dünyadaki ortalamanın ve Türkiye'deki ortalamanın neredeyse 3 katı. Bizim görevimiz “Var.” “Yok.” demek değil, araştırmak, zararlarını önlemek. Bunu da ifade etmek istedim.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Teşekkür ederim.

Karşılıklı olmazsa iyi olur.

Çevre Bakanlığının dünkü sunumunda dikkat çeken bir netice vardı, Kocaeli bölgesindeki ileri biyolojik arıtma...

Kaçtı oran?

İLYAS ŞEKER (Kocaeli) – Yüzde 80.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Yüzde 80 oranında bir arıtma söz konusuydu ki bu, Türkiye ortalamasının çok üzerinde, Marmara havzasının içerisinde en başarılı yer Kocaeli. Onu da ayrıca bildirmek isterim.

Kapatmadan önce, Rıdvan Bey, size katılıyorum. Marmara bizim için son derece önemli; bizim denizimiz Marmara -Karadeniz için aynı şeyi söyleyemeyebiliriz, Ege şüphesiz öyle değil- ve bizim değerimiz. Benim düşüncem, Marmara'nın tıpkı sit alanları gibi koruma alanı olması yönünde. Doğrusunu söylemek gerekirse, ne kadar hayata geçer onu bilemiyorum.

RİDVAN TURAN (Mersin) – On beş yıl önce ben de bu konuda bir şey yazmıştım.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Siz nasıl sit alanlarına, tabiat varlıkları alanlarına izin almadan herhangi bir yapı yapamıyorsanız... Bu, sanayi yapısı da olabilir, ev olabilir, vesaire olabilir. Benim düşüncem, Marmara'yı o şekilde muhafaza altına alabiliriz şeklinde.

Bir de şöyle bir avantajı olabilir: Türkiye'nin sanayisinin yoğunluğunun bu tarafa yönlendirilmesinin doğa açısından sürdürülemez bir duruma geldiğini görüyoruz. Belki ona da faydalı olacaktır yani Türkiye'nin sanayisinin daha değişik bölgelerine yayılmasına da vesile olacak diye düşünüyorum.

RİDVAN TURAN (Mersin) – Yasal teminat değil, anayasal bir hüküm olmalı oranın değiştirilmesi için.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – İşte, çalışacağız yani niyetimiz halis o açıdan yani aynı şeyi düşünüyoruz.

İnşallah, her daldığınızda çok daha farklı balık türleriyle karşılaşsınız, bizimle de paylaşırsınız, biz de çok memnun oluruz.

Peki, çok teşekkür ederim.

Sağ olun, var olun.

Toplantıyı kapatıyorum.

Kapanma Saati: 15.06

